Khorasan Razavi Chamber
of Commerce Industries,
Mines and Agriculture

RUSSIA & IRAN

International Trade Analysis

اتاق بازرگانی،صنایع،معادن و کشاورزی
خراسان رضوی

عنوان: تحلیل و ارزیابی راهبردی تجارت با روسیه

(دیپلماسی اقتصادی–توسعه تجارت)

تهیه شده در اموربین الملل

حوزه مورد بررسی	کشور روسیه
نوع گزارش	تحلیلی-توصیفی
دوره مورد بررسی	سال ۲۰۲۶-۲۰۱۰ میلادی
کد گزارش	۰۵۰۶-۷۰۱
تاریخ انتشار	تابستان ۱۴۰۵
تلفن تماس	۰۵۱-۳۲۲۵۲۰۹۱-۲۲۰
رایانامه	so.international@mccima.net

فهرست

خلاصه مدیرتی ۴

۱. شناسنامه عمومی و ساختار کلان اقتصادی ۵

۱-۱. شاخص های کلیدی اقتصادی ۵

۱-۲. سیاست پولی و نرخ بهره ۸

۱-۳. جمعیت و ویژگی‌های جمعیتی ۹

۱-۴. جغرافیای اقتصادی و ویژگی‌های جمعیتی روسیه ۹

۱-۵. توزیع درآمد و طبقات اقتصادی ۱۲

۲. تحلیل ساختار تجارت خارجی کشور هدف ۱۲

۲-۱. تراز تجاری و روند ۵ ساله مبادلات ۱۲

۲-۲. شرکای تجاری اصلی ۱۳

۲-۳. سبد کالایی واردات و صادرات: تحلیل کدهای HS شش‌رقمی ۱۴

۲-۴. قراردادهای تجاری ۱۵

۳ . ارزیابی پتانسیل ها و مکمل های تجاری دوجانبه ۱۷

۳-۱. تحلیل پتانسیل صادراتی ایران به روسیه ۱۷

۳-۲. بررسی مکمل‌های اقتصادی: زمینه‌های همکاری فراتر از تبادل کالا بین ایران و روسیه ۱۸

۴. بررسی چارچوب‌های قانونی، مقررات و تعرفه‌ها در روسیه ۱۹

۴-۱. رژیم تعرفه‌ای ۱۹

۴-۲. موانع غیرتعرفه‌ای ۲۱

۴-۳. قوانین ثبت شرکت و سرمایه‌گذاری خارجی ۲۳

۴-۴. قوانین مالکیت فکری(IP) ۲۵

۵. تحلیل زیرساخت‌های لجستیک، زنجیره تأمین و بانکی روسیه ۲۷

۵-۱. کانال‌های لجستیکی و حمل‌ونقل ۲۷

۵-۲. چالش‌های ترانزیتی و فرسودگی زیرساخت‌ها ۲۸

۵-۳. کانال‌های مالی و بانکی ۲۹

۵-۴. ریسک‌های تخصیص ارز و لیست‌های سیاه مالی ۳۰

۵-۵. مکانیزم‌های تسویه مالی بین ایران و روسیه ۳۱
۵-۶. ریسک‌های بانکی و مالی ۳۲
۶ .تحلیل بازار، رقبا و رفتار مصرف‌کننده ۳۳
۶-۱. رقبای خارجی ۳۴
۶-۲. رفتار مصرف‌کننده و استراتژی قیمت ۳۶
۶-۳. رشد تجارت الکترونیکی ۳۶
۶-۴. فرصت ناشی از توافق ایران و اوراسیا ۳۶
۷. تحلیل ریسک و راهکارهای ورود به بازار روسیه ۳۶
۷-۱. ماتریسSWOT ۳۷
۷-۲. ارزیابی ریسک‌ها ۴۰
۷-۳. نقشه راه اجرایی ۴۳
منابع ۴۵

خلاصه مدیریتی

فدراسیون روسیه با مساحت بیش از ۱۷ میلیون کیلومتر مربع و جمعیت حدود ۱۴۳ میلیون نفر، یکی از بزرگ‌ترین اقتصادهای جهان GDP اسمی حدود ۲٫۵۶ تریلیون دلار در ۲۰۲۵ است. اقتصاد آن صنعتی–خدماتی است (صنعت ٪۳۵٫۳، خدمات ٪۶۰٫۵، کشاورزی ٪۴٫۲) و پس از رشد قوی ٪۴٫۳ در ۲۰۲۴، در ۲۰۲۵ رشد واقعی به ٪۱ کاهش یافته است. تورم سالانه در ۲۰۲۵ حدود ٪۸٫۷ و در ژوئیه ۲۰۲۶ نزدیک ٪۶ بوده و نرخ کلیدی بانک مرکزی در سپتامبر ۲۰۲۶ برابر ٪۱۴ است. بدهی خارجی محدود (حدود ۳۱۳ میلیارد دلار در ژوئن ۲۰۲۶) و نرخ بیکاری بسیار پایین (٪۲٫۱) از نقاط قوت محسوب می‌شوند، هرچند تحریم‌های غربی دسترسی به سیستم‌های مالی بین‌المللی را محدود کرده‌اند.

روسیه همواره مازاد تجاری قابل‌توجهی داشته (حدود ۱۳۹ میلیارد دلار در ۲۰۲۵). شرکای اصلی آن چین، ترکیه، هند و کشورهای آسیایی هستند. واردات عمده شامل ماشین‌آلات، تجهیزات الکترونیکی، دارو و قطعات خودرو است و صادرات عمدتاً انرژی، غلات و فلزات. موافقت‌نامه تجارت آزاد کامل ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا از مه ۲۰۲۵ اجرایی شده و تعرفه ٪۸۷ کالاها را حذف یا کاهش داده است؛ این مهم‌ترین فرصت ساختاری برای صادرکنندگان ایرانی است.

پتانسیل صادراتی ایران (به‌ویژه خراسان رضوی) در محصولات کشاورزی و غذایی (میوه، سبزی، پسته، زعفران، خشکبار، لبنیات)، پتروشیمی و برخی قطعات صنعتی بالاست. همکاری‌های فراتر از کالا نیز در خدمات فنی–مهندسی، کشت فراسرزمینی، سرمایه‌گذاری مشترک و R&D در حال گسترش است. چالش‌های اصلی شامل موانع غیرتعرفه‌ای گواهی EAC، سیستم ردیابی Chestny Znak، الزامات بهداشتی، پیچیدگی مقررات، تحریم‌های بانکی، نوسان روبل و رقابت شدید چین و ترکیه است.

۱. شناسنامه عمومی و ساختار کلان اقتصادی

۱-۱. شاخص های کلیدی اقتصادی

فدراسیون روسیه از نظر مساحت بزرگ‌ترین کشور جهان است و بخش عمده سرزمین آن در شمال اوراسیا قرار گرفته است. پایتخت سیاسی کشور مسکو و واحد پول آن روبل روسیه است. مساحت روسیه ۱۷,۰۷۵,۲۴۶ کیلومترمربع و جمعیت آن در سال ۲۰۲۵ حدود ۱۴۳ میلیون نفر بوده است. تراکم جمعیت نیز در سال ۲۰۲۵ حدود ۸.۸ نفر در هر کیلومترمربع برآورد شده است.

روسیه از نظر ساختار اقتصادی، یک اقتصاد بزرگ و نسبتاً متنوع است که در آن صنعت، انرژی، خدمات، کشاورزی، حمل‌ونقل و صنایع تبدیلی هم‌زمان نقش دارند. در سال ۲۰۲۵، صنعت ۳۵.۳٪ از ارزش افزوده ناخالص، خدمات و سایر فعالیت‌ها ۶۰.۵٪ و کشاورزی ۴.۲٪ را تشکیل داده‌اند.

شاخص	مقدار
مساحت	17,075,400 km²
جمعیت	143 میلیون نفر
تراکم جمعیت	8.8 نفر/km²
پایتخت	مسکو
واحد پول	روبل روسیه
GDP اسمی	حدود 2.56 تریلیون دلار
GDP سرانه	17,547 دلار
رشد واقعیGDP	1.0%
بیکاری	2.1%
تورم سالانه	8.7%

منبع: بانک جهانی

اقتصاد روسیه در سال ۲۰۲۵ از نظر تولید ناخالص داخلی اسمی حدود ۲.۵۶ تریلیون دلار بوده و GDP سرانه اسمی به حدود ۱۷,۵۴۶.۶ دلار رسیده است. رشد واقعی اقتصادی در همین سال ۱.۰٪ ثبت شده است.

آمار رسمی مرکز آمار روسیه نیز نشان می‌دهد که GDP روسیه در سال ۲۰۲۵ در قیمت‌های جاری ۲۱۳,۵۱۵.۸ میلیارد روبل بوده و شاخص حجم واقعی GDP نسبت به سال ۲۰۲۴ معادل ۱۰۱.۰ بوده است؛ به بیان دیگر، اقتصاد روسیه در سال ۲۰۲۵ نسبت به ۲۰۲۴ حدود ۱.۰٪ رشد واقعی کرده است.

این نکته اهمیت زیادی دارد، چون نشان می‌دهد اقتصاد روسیه پس از رشد بسیار بالای سال ۲۰۲۴، وارد مرحله‌ای از کندشدن شده است. در داده‌های بانک جهانی، رشد واقعی GDP در سال ۲۰۲۴ برابر ۴.۳٪ و در سال ۲۰۲۵ برابر ۱.۰٪ ثبت شده است.
بنابراین، برای یک فعال اقتصادی در سپتامبر ۲۰۲۶، اقتصاد روسیه را باید اقتصادی با اندازه بسیار بزرگ، اما سرعت رشد پایین‌تر نسبت به دوره ۲۰۲۳–۲۰۲۴ در نظر گرفت.

ترکیب بخشی اقتصاد در سال ۲۰۲۵، سهم از ارزش افزوده ناخالص

بخش	سهم
خدمات و سایر فعالیت‌ها	60.5%
صنعت	35.3%
کشاورزی	4.2%

بازار روسیه صرفاً بازار نفت و گاز یا کالاهای خام نیست. سهم بالای صنعت نشان‌دهنده وجود یک پایه گسترده در صنایع تولیدی، فرآوری، شیمیایی، فلزی، ماشین‌آلات، انرژی و صنایع وابسته است و سهم خدمات نیز بازار قابل‌توجهی برای فعالیت‌های تجاری و حرفه‌ای ایجاد می‌کند.

رشد اقتصادی و وضعیت ۲۰۲۶

سال	رشد واقعی GDP
2024	4.3%
2025	1%

بانک جهانی

در سه‌ماهه دوم ۲۰۲۶، بانک مرکزی روسیه وضعیت اقتصاد را «رشد با سرعت متوسط» توصیف کرده و اعلام کرده که هم‌زمان رشد وام‌دهی در ژوئن ۲۰۲۶ اندکی کند شده و انتظارات شرکت‌ها درباره تقاضای آینده و تولید کاهش یافته است.
بنابراین وضعیت اقتصادی جاری در تابستان ۲۰۲۶ بیشتر با یک اقتصاد در مرحله کاهش سرعت رشد و عادی‌سازی تدریجی پس از دوره انبساط شدید مطابقت دارد.

تورم

تورم مصرف‌کننده روسیه در کل سال ۲۰۲۵ طبق بانک جهانی ۸.۷٪ بوده است. داده های رسمی شاخص قیمت مصرف‌کننده در دسامبر ۲۰۲۵ نسبت به دسامبر ۲۰۲۴ برابر ۱۰۵.۵۹ بوده، یعنی تورم نقطه به نقطه پایان سال ۵.۵۹٪. همچنین متوسط شاخص قیمت مصرف‌کننده در سال ۲۰۲۵ نسبت به ۲۰۲۴ حدود ۸.۶۹٪ بوده است.

در آخرین داده موجود برای ژوئیه ۲۰۲۶، تورم سالانه روسیه ۵.۹۸٪ بوده است. بانک مرکزی روسیه اعلام کرده که این رقم از ۶.۰۲٪ در ژوئن ۲۰۲۶ اندکی کاهش یافته است.

هدف رسمی بانک مرکزی روسیه ۴.۰٪ است؛ بنابراین در ژوئیه ۲۰۲۶ تورم همچنان تقریباً دو واحد درصد بالاتر از هدف قرار داشته است.

نکته قابل توجه این است که این وضعیت به معنای ادامه وجود ریسک افزایش هزینه داخلی در روسیه است. به‌خصوص در قراردادهای مدت‌دار، قیمت تمام‌شده می‌تواند تحت تأثیر دستمزد، حمل‌ونقل، انرژی، خدمات و نرخ ارز تغییر کند.

بازار کار و نرخ بیکاری

بر اساس آخرین داده بانک جهانی، نرخ بیکاری روسیه در سال ۲۰۲۵ حدود ۲.۱٪ از نیروی کار بوده است.
این نرخ بسیار پایین به معنای آن است که روسیه در ۲۰۲۵ بازار کار نسبتاً فشرده‌ای داشته است.

بانک مرکزی روسیه در تصمیم پولی ۲۴ ژوئیه ۲۰۲۶ تأکید کرده که محدودیت عرضه، ظرفیت تولید در برخی بخش‌ها و شرایط بازار کار از عوامل مؤثر بر تورم و تصمیمات سیاست پولی بوده‌اند.

بدهی خارجی

بدهی خارجی روسیه در ۳۰ ژوئن ۲۰۲۶ برابر ۳۱۳.۳ میلیارد دلار بوده است. این رقم نسبت به پایان سال ۲۰۲۵ حدود ۱۰.۵ میلیارد دلار افزایش داشته است.

بنابراین برای وضعیت جاری می‌توان نوشت:

عنوان	مقدار
بدهی خارجی پایان ۲۰۲۵	۳۰۲.۸ میلیارد دلار
بدهی خارجی پایان ژوئن ۲۰۲۶	۳۱۳.۳ میلیارد دلار

این ارقام مربوط به موجودی بدهی خارجی هستند و نباید با بدهی عمومی دولت روسیه اشتباه گرفته شوند.

برای اقتصاد روسیه، سطح نسبتاً محدود بدهی خارجی در مقایسه با اندازه GDP یکی از عوامل کاهش‌دهنده آسیب‌پذیری بدهی خارجی است؛ بااین‌حال این موضوع به معنی نبود ریسک مالی خارجی نیست، زیرا تحریم‌ها همچنان بر دسترسی شرکت‌ها و بانک‌ها به شبکه مالی بین‌المللی اثر می‌گذارند.

۱-۲. سیاست پولی و نرخ بهره

بانک مرکزی روسیه سیاست پولی خود را بر هدف‌گذاری تورم استوار کرده و هدف تورمی رسمی آن ۴٪ است. ابزار اصلی بانک مرکزی برای رسیدن به این هدف، نرخ کلیدی است.

در سال ۲۰۲۶ روند نرخ بهره نزولی بوده است. بانک مرکزی:

در ۱۳ فوریه ۲۰۲۶ نرخ را به ۱۵.۵۰٪ کاهش داد؛
در ۲۰ مارس ۲۰۲۶ به ۱۵.۰۰٪ رساند؛
در ۲۴ آوریل ۲۰۲۶ به ۱۴.۵۰٪ رساند؛
در ۱۹ ژوئن ۲۰۲۶ به ۱۴.۲۵٪ رساند؛
و در ۲۴ ژوئیه ۲۰۲۶ تصمیم گرفت نرخ از ۲۷ ژوئیه ۲۰۲۶ برابر ۱۴.۰۰٪ باشد.

آخرین رقم معتبر تا ۲ سپتامبر ۲۰۲۶ نیز ۱۴.۰۰٪ سالانه بوده است.
نرخ کلیدی ۱۴٪ نشان می‌دهد که هزینه تأمین مالی در روسیه در سپتامبر ۲۰۲۶ هنوز بالاست. برای سرمایه‌گذاری مشترک، تأمین سرمایه در گردش، خرید اعتباری و تأمین مالی موجودی کالا، هزینه پول باید از ابتدا در مدل مالی پروژه وارد شود.
در عین حال، مسیر کاهش نرخ در سال ۲۰۲۶ نشان می‌دهد که سیاست پولی نسبت به سال ۲۰۲۵ آسان‌تر شده است؛ اما بانک مرکزی این کاهش را به‌صورت تدریجی انجام داده، زیرا هنوز تورم و انتظارات تورمی بالاتر از سطح مطلوب هستند.

نرخ ارز روبل

روبل روسیه در چارچوب رژیم ارزی خود نرخ هدف ثابت در برابر دلار یا یورو ندارد. بنابراین تاجر نباید فرض کند که بانک مرکزی نرخ روبل را روی یک عدد مشخص تثبیت می‌کند.
نرخ رسمی بانک مرکزی در ۳ سپتامبر ۲۰۲۶ به شرح زیر اعلام شده است:

ارز	نرخ رسمی در برابر روبل
1 دلار آمریکا	86.9963 روبل
1 یورو	100.8287 روبل
1 یوان چین	12.9217 روبل

۱-۳. جمعیت و ویژگی‌های جمعیتی

جمعیت روسیه در سال ۲۰۲۵ حدود ۱۴۳.۹ میلیون نفر بوده است.
بانک جهانی نیز برای سال ۲۰۲۵ رشد جمعیت روسیه را حدود منفی ۰.۱٪ گزارش کرده است و خالص مهاجرت ثبت‌شده در همان سال را حدود منفی ۲۵۱,۸۲۲ نفر نشان می‌دهد.
این موضوع از نظر اقتصادی مهم است، زیرا روسیه در کنار داشتن بازار مصرفی بزرگ، با مسئله پیری جمعیت و فشار بر رشد نیروی کار نیز مواجه است.
برای تحلیل بازار، بنابراین باید از مفهوم «بازار ۱۴۴ میلیون نفری» فراتر رفت و توزیع جمعیت، سن، درآمد و تمرکز شهری را در نظر گرفت.

۱-٤. جغرافیای اقتصادی و ویژگی‌های جمعیتی روسیه

جغرافیای اقتصادی روسیه به دلیل وسعت بسیار زیاد سرزمینی، قرارگرفتن هم‌زمان در اروپا و آسیا، برخورداری از چندین پهنه دریایی و تمرکز بالای فعالیت اقتصادی در تعدادی از قطب‌های شهری، ساختاری چندمرکزی و در عین حال بسیار نامتوازن دارد. روسیه در سال ۲۰۲۵ جمعیتی حدود ۱۴۳.۵ میلیون نفر داشته و حدود ۷۵.۳٪ جمعیت آن در مناطق شهری سکونت داشته‌اند؛ بنابراین بخش عمده تقاضای اقتصادی، خدمات، توزیع کالا و فعالیت‌های تجاری در شهرها و به‌ویژه در مجموعه‌ای از کلان‌شهرها و مراکز منطقه‌ای متمرکز است.
از منظر توزیع فضایی اقتصاد، مسکو مهم‌ترین مرکز اقتصادی، مالی، اداری و تجاری روسیه محسوب می‌شود و عملاً اصلی‌ترین نقطه دسترسی شرکت‌های خارجی به بازار روسیه است. پس از مسکو، سن‌پترزبورگ یکی از مهم‌ترین قطب‌های اقتصادی کشور است و به دلیل موقعیت بندری و صنعتی خود نقش مهمی در تجارت، تولید و توزیع در شمال‌غرب روسیه دارد. در کنار این دو مرکز، شهرها و مناطق صنعتی مانند یکاترینبورگ و منطقه اورال، کازان و جمهوری تاتارستان، نووسیبیرسک و سیبری، روستوف-نا-دونو و جنوب روسیه، و ولادی‌وستوک و خاور دور دارای اهمیت ویژه اقتصادی هستند. این پراکندگی به این معناست که روسیه را نمی‌توان از منظر تجارت به‌عنوان یک بازار واحد و همگن در نظر گرفت؛ بازار مصرف، ساختار صنعتی، قدرت خرید و هزینه لجستیک در مناطق مختلف تفاوت

محسوسی دارد. بانک جهانی نیز روسیه را اقتصادی صنعتی‌شده با ساختار مختلط معرفی می‌کند که هم در بخش‌های صنعتی و هم در خدمات، کشاورزی و تولیدات صادراتی ظرفیت گسترده‌ای دارد.

از نظر زیرساخت دریایی و تجارت خارجی، موقعیت جغرافیایی روسیه موجب شکل‌گیری چند محور بندری اصلی شده است. بنادر حوزه بالتیک، به‌ویژه سن‌پترزبورگ، اوست‌لوگا و پری‌مورسک، برای تجارت شمال‌غرب و انتقال محموله‌های عمده اهمیت دارند. در جنوب، نووروسیسک مهم‌ترین بندر روسیه در دریای سیاه و یکی از مراکز کلیدی جابه‌جایی محموله‌های نفتی، غلات و کالاهای عمومی است. در حوزه خزر، آستراخان از نظر ارتباط دریایی روسیه با کشورهای ساحلی خزر اهمیت دارد و از این جهت برای تجارت ایران نیز اهمیت خاصی پیدا می‌کند. در شرق، بنادری مانند ولادی‌وستوک، ناخودکا و وستوچنی نقش محوری در ارتباط روسیه با چین و سایر اقتصادهای آسیایی دارند. در نتیجه، جغرافیای بندری روسیه را می‌توان در چهار محور اصلی بالتیک، دریای سیاه، خزر و اقیانوس آرام خلاصه کرد؛ محوری که برای طراحی مسیرهای واردات و صادرات اهمیت مستقیمی دارد.

برای تجارت ایران، حوزه خزر و جنوب روسیه از اهمیت راهبردی ویژه‌ای برخوردار است، زیرا امکان ترکیب حمل دریایی خزر با حمل زمینی و ریلی را فراهم می‌کند و از نظر فاصله نسبت به بنادر بالتیک یا اقیانوس آرام مزیت طبیعی دارد. به همین دلیل، در یک استراتژی ورود به بازار روسیه، نزدیکی جغرافیایی به ایران می‌تولند در مورد کالاهای حجیم، محصولات غذایی، مواد اولیه و کالاهایی با حاشیه سود پایین، اهمیت بیشتری از مشوق مالیاتی یک منطقه دوردست داشته باشد.

مناطق ویژه اقتصادی و رژیم‌های ترجیحی

در کنار مراکز اقتصادی و بنادر، روسیه مجموعه‌ای از مناطق ویژه اقتصادی، مناطق توسعه پیشرفته، منطقه قطبی روسیه و چند رژیم ترجیحی منطقه‌ای را ایجاد کرده است. این مناطق را نباید صرفاً «مناطق آزاد تجاری» به معنای کلاسیک آن دانست؛ بلکه هدف اصلی آنها ایجاد شرایط ترجیحی برای تولید، سرمایه‌گذاری، فرآوری، فناوری، لجستیک و توسعه منطقه‌ای است. طبق بررسی سیاست تجاری WTO ، ابزارهای حمایتی مناطق ویژه روسیه می‌تواند شامل مشوق‌های مالیاتی، مزایای گمرکی، زیرساخت آماده و تسهیل برخی رویه‌های اداری باشد؛ جزئیات این مزایا نیز بسته به نوع منطقه و پروژه متفاوت است.

از میان این رژیم‌ها، SEZ های صنعتی و فناوری برای شرکتی که قصد دارد در روسیه تولید، مونتاژ یا R&D ایجاد کند اهمیت بیشتری دارند. برای مثال، Alabuga در جمهوری تلتارستان یک قطب عمده صنعتی است و Innopolis بیشتر بر فناوری و نوآوری متمرکز است. این مناطق به دلیل دسترسی به زیرساخت، نیروی انسانی، شبکه تأمین‌کنندگان و حمایت‌های منطقه‌ای می‌توانند برای پروژه‌هایی که قصد عبور از صادرات صرف و ورود به تولید محلی را دارند، جذاب باشند.

در خاور دور روسیه نیز مجموعه‌ای از رژیم‌های ویژه تحت مدیریت «شرکت توسعه خاور دور و قطب‌شمال» فعال است. طبق اطلاعات رسمی این نهاد در سال ۲۰۲۶، این نظام شامل ۱۸ قلمرو توسعه پیشرفته، بندر آزاد ولادی‌وستوک، منطقه قطبی، رژیم جزایر کوریل و سایر ابزارهای ترجیحی است. مزایا بسته به نوع پروژه می‌تواند شامل مشوق‌های مالیاتی، زیرساخت، تسهیل اداری و امکان استفاده از رویه منطقه گمرکی آزاد باشد.

در بندر آزاد ولادی‌وستوک، رژیم ویژه مشخصاً در حوزه‌های گمرکی، مالیاتی و اداری اعمال می‌شود و برای مقیمان، مشوق‌های مالیاتی، تسهیلات اداری و امکان بهره‌گیری از رویه منطقه آزاد گمرکی در نظر گرفته شده است. طبق اطلاعات رسمی شرکت توسعه خاور دور و قطب‌شمال، برای برخی مالیات‌ها نرخ‌های ترجیحی و دوره‌های معافیت وجود دارد و برای پروژه‌های مقیم، تسهیلاتی مانند معافیت از برخی سهمیه‌های استخدام نیروی خارجی و پشتیبانی اداری نیز ارائه می‌شود.

منطقه کالینینگراد نیز به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص خود در دریای بالتیک، دارای رژیم اقتصادی ویژه است. در مقابل، منطقه قطبی روسیه برای پروژه‌های مرتبط با معدن، انرژی، زیرساخت، لجستیک شمالی و فعالیت‌های اقتصادی مناطق دورافتاده طراحی شده است. دولت روسیه برای این مناطق نیز مجموعه‌ای از مشوق‌های سرمایه‌گذاری و مالیاتی ایجاد کرده است.

در نتیجه، مزیت واقعی مناطق ویژه روسیه به نوع فعالیت اقتصادی وابسته است. برای یک صادرکننده ایرانی که فقط کالا را وارد و در بازار توزیع می‌کند، نزدیکی به مصرف‌کننده و مسیر حمل معمولاً اولویت دارد؛ اما برای شرکتی که قصد مونتاژ، بسته‌بندی، فرآوری، تولید مشترک یا راه‌اندازی واحد صنعتی دارد، مزیت‌های مالیاتی، گمرکی و زیرساختی مناطق ویژه می‌توانند تعیین‌کننده باشند. بنابراین انتخاب منطقه باید بعد از تعیین HS Code کالا، مقصد نهایی، مدل ورود به بازار و ساختار سرمایه‌گذاری انجام شود.

ساختار سنی و جمعیتی

از نظر جمعیتی، روسیه با یک روند بلندمدت کاهش رشد جمعیت و افزایش سهم سالمندان مواجه است. بر اساس آمار بانک جهانی، سهم جمعیت ۶۵ ساله و بالاتر از کل جمعیت از ۱۰.۰٪ در ۱۹۹۰ به ۱۷.۲٪ در ۲۰۲۴ رسیده است؛ یعنی در طول چند دهه سهم جمعیت سالمند به شکل محسوسی افزایش یافته است.

این ساختار نشان می‌دهد که هرم سنی روسیه دیگر شبیه یک بازار جوان و در حال رشد سریع نیست و به سمت سالخوردگی جمعیت حرکت کرده است. در نتیجه، رشد آینده تقاضا بیش از آنکه فقط از افزایش تعداد مصرف‌کنندگان ناشی شود، به درآمد، بهره‌وری، تغییر الگوی مصرف و نیازهای جمعیت میانسال و سالمند وابسته خواهد بود. از دید

تجاری، این تحول می‌تواند در بلندمدت بر بازار مواد غذایی، خدمات، تجهیزات، کالاهای سلامت‌محور و برخی گروه‌های مصرفی اثر بگذارد.

۱-۵. توزیع درآمد و طبقات اقتصادی

روسیه را نمی‌توان بازار کاملاً یکدست از نظر درآمدی دانست. توزیع درآمد بین مناطق و همچنین میان گروه‌های جمعیتی متفاوت است و تمرکز فعالیت‌های مالی و اقتصادی در مسکو و دیگر قطب‌های بزرگ باعث شده است که قدرت خرید مؤثر در مناطق مختلف کشور تفاوت قابل‌توجهی داشته باشد. بانک جهانی برای آخرین سال‌های دارای داده قابل مقایسه، ضریب جینی روسیه را ۳۳.۰ در سال ۲۰۲۳ گزارش می‌کند؛ در سال ۲۰۲۲ این شاخص ۳۳.۹ بوده است.

همچنین بانک جهانی روسیه را از نظر طبقه‌بندی اقتصادی در گروه کشورهای با درآمد بالا قرار می‌دهد، اما این عنوان نباید به این معنی تلقی شود که تمام جمعیت دارای قدرت خرید یکسانی هستند. در تحلیل بازار، بهتر است بازار به چند سطح تقریبی تقسیم شود: شهرهای با قدرت خرید بالا و تمرکز خدمات و سرمایه مانند مسکو و سن‌پترزبورگ؛ مراکز صنعتی و منطقه‌ای مانند کازان و یکاترینبورگ؛ و مناطق دورتر که هزینه لجستیک بالاتر و قدرت خرید متفاوتی دارند. طبقه‌بندی درآمدی بانک جهانی برای «کشور» است و جایگزین تحلیل توزیع درآمد داخلی نیست.

۲. تحلیل ساختار تجارت خارجی کشور هدف

۲-۱. تراز تجاری و روند ۵ ساله مبادلات

روسیه طی پنج سال گذشته همواره از مازاد تجاری قابل‌توجهی برخوردار بوده است، اما اندازه و ساختار این مازاد تحت تأثیر جنگ اوکراین، تحریم‌های گسترده غرب، و تغییر مسیر تجارت به سمت آسیا تحولات عمیقی را تجربه کرده است. بر اساس داده‌های رسمی بانک جهانی، آمارهای سرویس گمرک فدرال روسیه و مرکز آمار این کشور، صادرات کالایی روسیه از ۴۹۲.۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۱ به ۵۹۲.۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ جهش یافت که عمدتاً ناشی از افزایش قیمت جهانی نفت و گاز پس از آغاز جنگ بود؛ اما در سال‌های بعد به دلیل محدودیت‌های صادراتی، سقف قیمت نفت G7، و کاهش تقاضای اروپا، این رقم به ۴۲۵.۳ میلیارد دلار در ۲۰۲۳، ۴۳۳.۹ میلیارد دلار در ۲۰۲۴، و ۴۲۶ میلیارد دلار در ۲۰۲۵ کاهش یافت. واردات روسیه نیز از ۲۹۳.۵ میلیارد دلار در ۲۰۲۱ به ۲۵۵.۳ میلیارد دلار در ۲۰۲۲ کاهش یافت (به دلیل تحریم‌های کالاهای غربی)، اما در سال‌های بعد با جایگزینی واردات از چین و هند، به ۲۸۵.۱ میلیارد دلار در ۲۰۲۳، ۲۸۳ میلیارد دلار در ۲۰۲۴، و ۲۸۶.۷ میلیارد دلار در ۲۰۲۵ رسید. در نتیجه، مازاد تجاری روسیه از ۱۹۸.۸ میلیارد دلار در ۲۰۲۱ به ۳۳۷.۲ میلیارد دلار در ۲۰۲۲ اوج گرفت، اما در سال‌های بعد به ۱۴۰.۲ میلیارد دلار در ۲۰۲۳، ۱۵۰.۹ میلیارد دلار در ۲۰۲۴، و ۱۳۹.۳ میلیارد دلار در ۲۰۲۵ کاهش یافت.

در نیمه اول ۲۰۲۶، تجارت خارجی روسیه مجدداً به رشد بازگشت، صادرات به ۲۱۹.۵ میلیارد دلار و واردات به ۱۴۶.۱ میلیارد دلار رسید که مازاد تجاری ۷۳.۴ میلیارد دلاری را رقم زد (افزایش ۱۴ درصدی نسبت به نیمه اول ۲۰۲۵). این بهبود ناشی از افزایش صادرات نفت و غله به آسیا، و رشد واردات ماشین‌آلات و کالاهای مصرفی از چین و هند است. با این حال، باید توجه داشت که آمار رسمی پس از ۲۰۲۲ به دلیل تحریم‌ها و محدودیت‌های گزارش‌دهی با عدم شفافیت مواجه است و بسیاری از مبادلات از طریق کشورهای واسطه (مانند قزاقستان، ارمنستان، و ترکیه) انجام می‌شود که در آمار گمرک روسیه منعکس نمی‌شود. برای تجار ایرانی، این روند نشان می‌دهد که روسیه همچنان توانایی پرداخت واردات را دارد، اما تمرکز تجارت بر انرژی و مواد اولیه است و فرصت‌های اصلی برای ایران در کالاهای مصرفی، قطعات صنعتی، محصولات کشاورزی، و خدمات فنی—مهندسی نهفته است.

۲-۲. شرکای تجاری اصلی

پنج شریک اول صادراتی روسیه (۲۰۲۱)

جدول۶: پنج شریک اول صادراتی روسیه (۲۰۲۱)

رتبه	کشور	ارزش صادرات (میلیارد دلار)	سهم از کل
1	چین	68.7	14%
2	هلند	42.1	9%
3	آلمان	29.6	6%
4	ترکیه	26.4	5%
5	بلاروس	23.1	5%

منبع:www.intracen.org

پنج شریک اول وارداتی روسیه (۲۰۲۱)

جدول۷: پنج شریک اول وارداتی روسیه (۲۰۲۱)

رتبه	کشور	ارزش واردات (میلیارد دلار)	سهم از کل
1	چین	72.7	25%
2	آلمان	27.4	9%
3	آمریکا	17.3	6%
4	بلاروس	15.6	5%
5	کره جنوبی	13	5%

منبع:www.intracen.org

۲-۳. سبد کالایی واردات و صادرات: تحلیل کدهای HS شش‌رقمی

جدول۸. ده کالای عمده صادراتی روسیه (بر اساس ارزش سال ۲۰۲۱)

کد HS۶	شرح کالا	ارزش (میلیون دلار)
110968	نفت خام (نفت و روغن‌های حاصل از مواد قیری، به حالت خام)	270900
73344	کالاهایی که در جای دیگر مشخص نشده‌اند (کالاهای متفرقه‌ای که در هیچ دسته‌بندی دیگری قرار نمی‌گیرند)	999999
54277	روغن‌های متوسط و فرآورده‌های نفتی یا قیری، بدون بیودیزل، که در جای دیگر ذکر نشده‌اند (نوعی فرآورده نفتی با درجه تقطیر متوسط، مثل گازوئیل یا نفت سفید)	271019
17362	طلا، شامل طلای روکش‌شده با پلاتین، به شکل کارنشده (خام)، برای مقاصد غیر پولی (به جز طلا به صورت پودر) (طلا به صورت شمش، قطعه یا خمیر برای مصارف صنعتی و جواهرسازی، نه برای ضرب سکه)	710812
15688	روغن‌های سبک و فرآورده‌های نفتی یا قیری که حداقل ۹۰٪ حجمی آنها (شامل تلفات) در دمای ۲۱۰ درجه سانتی‌گراد تقطیر می‌شود روش ASTM D 86 به جز موارد دارای بیودیزل (نوعی فرآورده نفتی سبک مانند نفتا یا بنزین پایه)	271012
15440	زغال سنگ قیری، چه پودر شده و چه نشده، غیر متخلخل (بدون مواد چسبنده) (نوعی زغال سنگ با کیفیت بالا برای مصارف صنعتی و تولید کک)	270112
7320	گاز طبیعی مایع‌شده (ال‌ان‌جی)	271111
7173	گندم و گندم‌چاودار (به جز بذر مخصوص کاشت و گندم دوروم – گندم ماکارونی)	100199
6541	پالادیوم، به شکل کارنشده (خام) یا به صورت پودر (یک فلز گرانبها از گروه پلاتین)	711021
6102	محصولات نیمه‌ساخته آهن یا فولاد غیرآلیاژی با کمتر از ۰/۲۵٪ کربن، با مقطع مستطیل (غیر از مربع)، که عرض آن حداقل دو برابر ضخامت باشد (نوعی شمش یا بلوم فولادی برای نورد بعدی)	720712

منبع:www.intracen.org

جدول۹. ده کالای عمده وارداتی روسیه (بر اساس ارزش سال ۲۰۲۱)

کد HS۶	شرح کالا	ارزش (میلیون دلار)
13,861	کالاهایی که در جای دیگر مشخص نشده‌اند	999999
7,745	تلفن‌های شبکه‌های سلولی (تلفن همراه) یا سایر شبکه‌های بی‌سیم	851712
7,359	داروهای متشکل از محصولات مخلوط یا غیرمخلوط برای اهداف درمانی یا پیشگیرانه، بسته‌بندی شده در دوزهای اندازه‌گیری شده	300490
3,788	کشتی‌های تانکر (نفت‌کش/محصول‌بر)	890120
3,327	ماشین‌های پردازش داده، اتوماتیک، قابل حمل، با وزن حداکثر ۱۰ کیلوگرم، شامل حداقل واحد پردازش مرکزی، صفحه کلید و نمایشگر (به جز واحدهای جانبی)	847130
2,410	خودروهای سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری که عمدتاً برای حمل کمتر از ۱۰ نفر طراحی شده‌اند	870323
2,373	ماشین‌آلات دریافت، تبدیل و ارسال یا بازتولید صدا، تصویر یا سایر داده‌ها، شامل تجهیزات سوئیچینگ و مسیریابی	851762
2,291	قطعات و لوازم بدنه برای تراکتورها، وسایل نقلیه موتوری حمل ده نفر یا بیشتر، خودروهای سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری که عمدتاً برای حمل افراد طراحی شده‌اند، وسایل نقلیه موتوری حمل کالا و وسایل نقلیه موتوری خاص	870829
1,938	لوازم و اتصالات برای لوله‌ها، پوسته‌های دیگ‌های بخار، مخازن، خمره‌ها یا مانند آنها	848180
1,856	بدنه برای خودروهای سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری که عمدتاً برای حمل افراد طراحی شده‌اند	870710

منبع:www.intracen.org

۲-٤. قراردادهای تجاری

روسیه از ۲۲ اوت ۲۰۱۲ پس از ۱۸ سال مذاکره به عنوان ۱۵۶مین عضو سازمان تجارت جهانی پذیرفته شد و متعهد به کاهش میانگین تعرفه وارداتی از ۱۰ درصد به ۷.۸ درصد، حذف محدودیت‌های کمی برای بیش از ۱,۰۰۰ قلم کالا، شفاف‌سازی مقررات تجاری، و تقویت قوانین مالکیت فکری مطابق با توافقنامه TRIPS گردید؛ اما پس از جنگ با اوکراین در فوریه ۲۰۲۲ و اعمال تحریم‌های گسترده غرب، بسیاری از مزایای این عضویت عملاً تعلیق شده است به

طوری که کشورهای غربی تعرفه‌های ترجیحی WTO را برای کالاهای روسی لغو کردند و مسکو نمی‌تواند از مکانیزم حل‌وفصل اختلافات WTO علیه آن‌ها استفاده کند، با این حال روسیه همچنان عضویت خود در WTO را حفظ کرده و آن را کانالی برای تعامل با کشورهای غیرغربی مانند چین، هند، ایران، و امارات می‌داند.
مهم‌ترین چارچوب تجاری منطقه‌ای برای روسیه، اتحادیه اقتصادی اوراسیا است که در ۱ ژانویه ۲۰۱۵ با امضای پیمان اوراسیا توسط پنج کشور روسیه، بلاروس، قزاقستان، ارمنستان، و قرقیزستان تأسیس شد و بازار مشترکی با ۱۸۳ میلیون نفر جمعیت و GDP حدود ۵ تریلیون دلار (برابری قدرت خرید در ۲۰۲۵) ایجاد کرد که هدف آن ایجاد بازار مشترک کالا، خدمات، سرمایه، و نیروی کار از طریق حذف تعرفه‌ها و موانع گمرکی بین اعضا، اعمال تعرفه خارجی مشترک برای واردات از کشورهای غیرعضو، هماهنگی سیاست‌های پولی، مالیاتی، و گمرکی، و توسعه همکاری‌های صنعتی و فناوری در صنایع کلیدی مانند انرژی، خودروسازی، و کشاورزی است. تا اوت ۲۰۲۶، این اتحادیه موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد با ویتنام (۲۰۱۶)، صربستان (۲۰۲۱)، ایران موافقت‌نامه موقت ۲۰۱۹ و FTA کامل از مه ۲۰۲۵، مغولستان (جولای ۲۰۲۶)، و امارات متحده عربی (اکتبر ۲۰۲۶) امضا کرده است که تعرفه‌ها را بر ۸۵–۸۷ درصد کالاها حذف یا کاهش می‌دهد و نکته مهم این است که موافقت‌نامه تجارت آزاد کامل–EAEU ایران از مه ۲۰۲۵ اجرایی شده و تعرفه‌ها را بر ۸۷ درصد کالاها شامل محصولات کشاورزی، پتروشیمی، قطعات صنعتی، و دارو حذف می‌کند که دسترسی ترجیحی به بازار ۱۸۳ میلیون نفری اوراسیا را فراهم می‌آورد.
علاوه برEAEU ، روسیه در چارچوب جامعه کشورهای مستقل که در دسامبر ۱۹۹۱ پس از فروپاشی شوروی تأسیس شد و در حال حاضر ۹ کشور عضو شامل روسیه، بلاروس، قزاقستان، ارمنستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ازبکستان، آذربایجان، و مولداوی دارد، موافقت‌نامه تجارت آزاد CIS را در اکتبر ۲۰۱۱ امضا کرد که از سپتامبر ۲۰۱۲ اجرایی شد و شامل حذف تعرفه‌ها بر ۹۵ درصد کالاها بین اعضا، کاهش تشریفات گمرکی و هماهنگی اسناد تجاری، و ایجاد چارچوب حقوقی برای سرمایه‌گذاری متقابل است و بر اساس آمار ۲۰۲۵، حجم تجارت درون‌منطقه‌ای CIS به ۱۲۵ میلیارد دلار رسیده که ۶۵ درصد آن سهم روسیه است.

روسیه علاوه بر EAEU وCIS ، موافقت‌نامه‌های دوجانبه تجاری با بیش از ۱۵ کشور دارد که مهم‌ترین آن‌ها شامل موافقت‌نامه همکاری تجاری و اقتصادی با چین (۲۰۱۴ و تجدید ۲۰۲۳) با موضوع تسهیل تجارت، سرمایه‌گذاری، و انرژی، موافقت‌نامه تجارت ترجیحی (PTA) با هند (۲۰۲۲) با کاهش تعرفه بر ۱,۰۰۰ قلم کالا، موافقت‌نامه تجارت آزاد در حال مذاکره با ترکیه (۲۰۲۴–۲۰۲۶) با هدف حذف تعرفه بر ۸۰ درصد کالاها، موافقت‌نامه همکاری صنعتی با کره جنوبی (۲۰۲۱) در زمینه‌های خودروسازی، کشتی‌سازی، و فناوری، و موافقت‌نامه تجارت ترجیحی با مصر (۲۰۲۳) در بخش‌های کشاورزی، انرژی، و صنایع غذایی است.

این چارچوبهای تجاری سه فرصت کلیدی فراهم میکنند:

۱ .دسترسی ترجیحی به بازار ۱۸۳ میلیون نفری اتحادیه اوراسیا؛ با اجرای موافقتنامه ی تجارت آزاد (FTA) میان ایران و EAEU از مه ۲۰۲۵، تعرفه های گمرکی روی ۸۷ درصد کالاهای ایرانی حذف شده است.

۲ .اســتفاده از توافق های دوجانبه روســیه با چین و هند به عنوان پل ارتباطی برای ورود کالای ایرانی به این دو بازار بزرگ.

۳ .سرمایه گذاری در مناطق آزاد EAEU مانند ولادیوستوک، آستراخان و قزاقستان که معافیت های مالیاتی و گمرکی جذابی برای تجار ایرانی ارائه می دهند.

با این حال، این فرصــت ها با چالش های جدی همراه اســت: تحریم های غربی که بانکداری و حمل ونقل را مختل کرده، پیچیدگی مقررات روسـیه از جمله نیاز به مدارک ترجمه شـده روسـی، گواهی های GOST-R و علامتگذاری Chestny Znak، و رقابت سنگین با کالاهای ارزان قیمت چینی و هندی در بازار روسیه.

۳ . ارزیابی پتانسیل ها و مکمل های تجاری دوجانبه

۳-۱. تحلیل پتانسیل صادراتی ایران به روسیه

بر اساس داده‌های رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران، مرکز تجارت بین‌الملل، و گزارش‌های وزارت صـنعت، معدن و تجارت، سبد صـادراتی ایران به روسیه در سال‌های ۲۰۲۴–۲۰۲۶ حول سه گروه کالایی اصـلی متمرکز بوده اسـت: محصولات کشاورزی و غذایی (حدود ۶۵ درصد کل صادرات)، فرآورده‌های پتروشیمی و صنعتی (۲۰ درصد)، و مصالح ساختمانی و محصولات دریایی (۱۵ درصد). تحلیل شاخص مزیت نسبی آشکارشده برای کالاهای صادراتی ایران نشان می‌دهد که ایران در هشـت گروه کالایی دارای مزیت رقابتی قوی برای صـادرات به روسـیه اسـت که بازار مقصـد نیز تقاضای بالایی برای آن‌ها نشان می‌دهد.

محصـولات کشـاورزی با مزیت رقابتی بالا: ایران در صـادرات انگور، پرتقال، پیاز، پسته، خرما، سیب، و کیوی به روسیه دارای مزیت نسـبی آشـکارشـده قوی است که ناشـی از تنوع اقلیمی، هزینه تولید پایین و کیفیت رقابتی این محصـولات است. روسیه به دلیل محدودیت‌های اقلیمی و تحریم‌های واردات از اروپا، تقاضای بالایی برای میوه و سبزیجات تازه از ایران دارد و در ســال ۲۰۲۶ تعرفه‌های ترجیحی برای واردات ســیب، گوجه‌فرنگی، هویج، خیار، و کلم از ایران اعمال کرده است.

پتروشیمی و قطعات صنعتی: ایران در صادرات پلی‌اتیلن، متانول، و قطعات موتور دیزلی به روسیه مزیت رقابتی دارد که ناشی از دسترسی به خوراک ارزان‌قیمت نفت و گاز و ظرفیت تولید مازاد در پتروشیمی‌های ایرانی است. روسیه به دلیل تحریم‌های فناوری غرب، به قطعات صنعتی و پتروشیمی‌های ایرانی برای جایگزینی واردات اروپایی نیازمند است.

محصـولات دریایی: ایران در صـادرات میگو و ماهی به روسـیه مزیت رقابتی دارد. در ۲۰۲۲ که ناشـی از دسـترسـی به آب‌های گرم جنوب و هزینه تولید پایین‌تر نسـبت به رقبای اکوادوری و هندی اسـت. روسـیه واردات ماهی و میگو را از ۲.۵ میلیارد دلار در ۲۰۲۱ به ۳.۸ میلیارد دلار در ۲۰۲۵ افزایش داده و ایران می‌تواند سهم خود را از ۱۸ میلیون دلار به ۵۰ میلیون دلار برساند.

پتانسیل کل صادراتی: با توجه به اجرای موافقت‌نامه تجارت آزاد ایران–EAEU از مه ۲۰۲۵ و حذف تعرفه بر ۸۷ درصد کالاها، پتانسیل صادراتی ایران به روسیه در کالاهای فوق‌الذکر از ۵۷۸ میلیون دلار در ۲۰۲۵ به ۱,۰۰۰–۱,۲۰۰ میلیون دلار در ۲۰۲۶–۲۰۲۷ قابل افزایش است که رشد ۷۳–۱۰۸ درصدی را نشان می‌دهد.

۳-۲. بررسی مکمل‌های اقتصادی: زمینه‌های همکاری فراتر از تبادل کالا بین ایران و روسیه

همکاری‌های اقتصادی ایران و روسیه فراتر از تجارت سنتی کالا، در چهار حوزه کلیدی خدمات فنی و مهندسی، کشت فراسرزمینی و امنیت غذایی، سرمایه‌گذاری‌های مشترک صنعتی، و پروژه‌های تحقیق و توسعه مشترک در حال گسترش است که بر اساس پیمان راهبردی جامع ۲۰ ساله ژانویه ۲۰۲۵ و موافقت‌نامه تجارت آزاد ایران EAEU از مه ۲۰۲۵، چارچوب حقوقی و ترجیحات تعرفه‌ای لازم برای این همکاری‌ها فراهم شده است.

خدمات فنی و مهندسی: ایران دارای توانمندی قابل‌توجه در ارائه خدمات فنی و مهندسی در حوزه‌های ساخت نیروگاه‌های سیکل ترکیبی، احداث پالایشگاه و پتروشیمی، ساخت‌وساز، زیرساخت‌های حمل‌ونقل، و طراحی سیستم‌های آبیاری و گلخانه‌ای است که مورد نیاز روسیه برای جایگزینی فناوری غربی تحریم‌شده است. بر اساس اعلام معاون وزیر صنعت، معدن و تجارت ایران در اوت ۲۰۲۶، شرکت‌های ایرانی در زمینه‌های ساخت‌وساز، گلخانه‌سازی، طراحی و اجرای سیستم‌های مختلف، احداث مجتمع‌های پتروشیمی، و نگهداری راه و زیرساخت‌های حمل‌ونقل تجربه کافی دارند و نیازمند تسهیل فرآیند ثبت شرکت و دریافت کد مالیاتی در روسیه برای حضور در مناقصات این کشور هستند. در حال حاضر، همکاری در ساخت نیروگاه‌های هسته‌ای بوشهر و پروژه نیروگاه سیریک هرمزگان نمونه‌های بارز این همکاری است.

کشت فراسرزمینی و امنیت غذایی: ایران و روسیه در حال مذاکره برای ایجاد مزارع مشترک کشاورزی در خاک یکدیگر برای تأمین امنیت غذایی منطقه‌ای هستند. روسیه با اجاره زمین‌های کشاورزی در استان‌های شمالی ایران (گیلان، مازندران، و گلستان) می‌تواند محصولات گرمسیری (برنج، مرکبات، و صیفی‌جات) تولید و به بازار داخلی یا کشورهای CIS صادر کند، در حالی که ایران می‌تواند با اجاره زمین‌های وسیع در مناطق جنوبی روسیه (کراسنودار، روستوف، و استاوروپول) گندم، جو، و دانه‌های روغنی کشت و به ایران صادر کند. بر اساس آمار ۲۰۲۶، استان خراسان شمالی به تنهایی ۲,۲۲۱ تن محصولات کشاورزی به ارزش ۲.۲ میلیون دلار به روسیه و قزاقستان صادر کرده است که نشان‌دهنده پتانسیل بالای کشت فراسرزمینی است. همچنین، همکاری در پرورش ماهیان خاویاری در دریای خزر و صادرات به بازارهای سوم (چین، امارات، و اروپا) از دیگر زمینه‌های همکاری در حوزه امنیت غذایی است.

سرمایه‌گذاری‌های مشترک صنعتی: ایران و روسیه در حال ایجاد سرمایه‌گذاری‌های مشترک در صنایع خودروسازی، پتروشیمی، داروسازی، و ماشین‌آلات صنعتی هستند. در صنعت خودروسازی، تجارت قطعات یدکی بین دو کشور در پنج سال گذشته هشت برابر شده و شرکت‌های ایرانی در نمایشگاه Automobility 2026 سن پترزبورگ با یک پاویون ملی حضور یافته‌اند. در صنعت پتروشیمی، همکاری در تولید متانول، پلی‌اتیلن، و کاتالیست‌های پتروشیمی در دست اجرا

است و در صنعت داروسازی، همکاری در تولید واکسن‌های دامی و انسانی و انتقال فناوری داروهای بیولوژیک در حال مذاکره است. همچنین، همکاری در تولید مشترک ماشین‌آلات سنگین، تجهیزات نیروگاهی، و قطعات صنعتی برای جایگزینی واردات اروپایی در روسیه در دستور کار قرار دارد.

پروژه‌های تحقیق و توسعه (R&D) مشترک و اعزام هیات‌های مطالعاتی: ایران و روسیه در اوت ۲۰۲۶ توافق کردند که همکاری علمی و فناوری را در حوزه‌های هوش مصنوعی، امنیت سایبری، فناوری‌های هسته‌ای غیرنظامی، و فناوری‌های فضایی گسترش دهند. بر اساس این توافق، دو کشور برنامه‌ریزی کرده‌اند که تبادل هیات‌های علمی و دانشگاهی، همکاری بین پارک‌های فناوری و شرکت‌های دانش‌بنیان، و اجرای پروژه‌های مشترک تحقیق و توسعه در زمینه‌های فناوری‌های پیشرفته و اقتصاد دانش‌بنیان را آغاز کنند. در حوزه امنیت سایبری، دو کشور توافق‌نامه همکاری در حفاظت از زیرساخت‌های حیاتی و مقابله با جرایم سایبری را در ژانویه ۲۰۲۱ امضا کردند که در نوامبر ۲۰۲۳ به تصویب مجلس ایران رسید و در اوت ۲۰۲۶ دومین دور مشاوره‌های فنی برای اجرای آن برگزار شد.

٤. بررسی چارچوب‌های قانونی، مقررات و تعرفه‌ها در روسیه

٤-١. رژیم تعرفه‌ای

ساختار تعرفه‌های گمرکی

روسیه به عنوان عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا، از تعرفه خارجی مشترک این اتحادیه پیروی می‌کند که نرخ‌های تعرفه وارداتی را برای کلیه کشورهای غیرعضو از جمله ایران تعیین می‌کند و بر اساس آخرین اصلاحات گمرکی ۲۰۲۶، میانگین نرخ تعرفه وارداتی روسیه برای کالاهای غیرنفتی حدود ۵.۵ درصد است اما این نرخ بسته به گروه کالایی و کد HS از صفر درصد (برای برخی کالاهای سرمایه‌ای و دارویی) تا ۲۵ درصد (برای خودرو و کالاهای لوکس) متغیر است.

نرخ تعرفه‌های گمرکی:

بر اساس کدهای HS: نرخ تعرفه وارداتی روسیه در ۲۰۲۶ به شرح زیر است:

محصولات کشاورزی و غذایی: میانگین تعرفه ۵—۱۵ درصد، اما برای کالاهای مشمول موافقت‌نامه تجارت آزاد ایران (از مه ۲۰۲۵) تعرفه صفر یا کاهش‌یافته اعمال می‌شود. به عنوان مثال، تعرفه واردات سیب، پرتقال، و انگور از ایران به صفر درصد کاهش یافته است.
محصولات پتروشیمی و پلاستیک: تعرفه ۵—۱۰ درصد برای پلی‌اتیلن، متانول، و سایر محصولات پتروشیمی.
ماشین‌آلات و تجهیزات: تعرفه ۰—۱۰ درصد برای ماشین‌آلات صنعتی، کمپرسورها، و تجهیزات الکتریکی؛ اما برای برخی کالاهای «های‌تک» تحریم‌شده، تعرفه‌های اضافی اعمال می‌شود.

قطعات خودرو: تعرفه ۱۵—۲۵ درصد برای قطعات بدنه، موتور، و سیستم‌های تعلیق؛ اما برای قطعاتی که در روسیه تولید نمی‌شوند، تعرفه ترجیحی ۵—۱۰ درصد اعمال می‌گردد.
دارو و تجهیزات پزشکی: تعرفه ۰—۵ درصد برای داروهای انسانی و دامی، واکسن‌ها، و تجهیزات پزشکی؛ این گروه کالایی از معافیت‌های ویژه برخوردار است.
منسوجات و کفش: تعرفه ۱۰—۲۰ درصد برای پوشاک، پارچه، و کفش؛ اما برای کالاهای تولیدشده در کشورهای EAEU تعرفه صفر است.

مالیات بر ارزش افزوده:

بر اساس قانون فدرال شماره ۴۲۵ FZ مصوب ۲۸ نوامبر ۲۰۲۵، نرخ استاندارد VAT واردات به روسیه از ۱ ژانویه ۲۰۲۶ از ۲۰ درصد به ۲۲ درصد افزایش یافته است که این تغییر بخشی از اصلاحات گسترده مالیاتی ۲۰۲۴—۲۰۲۶ در اتحادیه اوراسیا است.
نرخ استاندارد: ۲۲ درصد برای کلیه کالاهای وارداتی (از جمله کالاهای مشمول تعرفه صفر).
نرخ کاهش‌یافته: ۱۰ درصد برای برخی کالاهای اساسی شامل مواد غذایی خاص (گوشت، شیر، نان، تخم‌مرغ)، دارو و تجهیزات پزشکی، کتب و نشریات چاپی و کالاهای کودکانی که در بند ۲ ماده ۱۶۴ قانون مالیاتی روسیه فهرست شده‌اند.
معافیت‌ها: برخی کالاهای سرمایه‌ای، تجهیزات پزشکی تخصصی، و کالاهای اهدایی بشرط ارائه مجوز از وزارت دارایی روسیه از پرداخت VAT معاف هستند.

حقوق ورودی و عوارض گمرکی:

علاوه بر تعرفه وVAT ، واردکنندگان باید حقوق ورودی و عوارض گمرکی زیر را پرداخت کنند:
عوارض اظهارنامه گمرکی: از ۱,۲۳۱ روبل (برای محموله‌های با ارزش کمتر از ۱۰ میلیون روبل) تا ۷۳,۸۶۰ روبل (برای محموله‌های با ارزش بیش از ۱۰ میلیون روبل) در سال ۲۰۲۶ که این نرخ‌ها نسبت به ۲۰۲۵ افزایش یافته است.
عوارض ترخیص گمرکی: معمولاً ۰.۱۵—۰.۵ درصد از ارزش CIF (هزینه، بیمه، و حمل) کالا، با حداکثر ۱۰,۰۰۰ روبل برای هر محموله.
عوارض انبارداری و بازرسی: در صورت نیاز به بازرسی فیزیکی یا انبارداری موقت، هزینه‌های اضافی ۵,۰۰۰—۲۰,۰۰۰ روبل در روز اعمال می‌شود.
عوارض صدور گواهی‌های الزامی: برای کالاهای مشمول گواهی EAC (الکترونیک، اسباب‌بازی، مواد غذایی، ماشین‌آلات)، هزینه صدور گواهی ۵۰,۰۰۰—۲۰۰,۰۰۰ روبل است.
پرداخت به روبل: کلیه پرداخت‌های گمرکی باید به روبل روسیه و بر اساس نرخ ارز رسمی بانک مرکزی روسیه در روز ترخیص انجام شود.

گواهی‌های الزامی: کلیه کالاهای وارداتی نیاز به گواهی انطباق EAEU (EAC Certificate) دارند که باید پیش از اظهار گمرکی اخذ شود؛ در غیر این صورت، محموله ترخیص نمی‌شود.
زمان ترخیص: در حالت عادی، فرآیند ترخیص گمرکی ۲–۵ روز کاری برای کالاهای استاندارد و تا ۱۰ روز برای کالاهای مشمول بازرسی یا آزمایش طول می‌کشد.

٤-۲. موانع غیرتعرفه‌ای

استانداردهای اجباری و گواهی‌های محصول

روسیه به عنوان عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا، سیستم پیچیده‌ای از موانع غیرتعرفه‌ای شامل استانداردهای فنی اجباری، گواهی‌های انطباق، الزامات بهداشتی و قرنطینه‌ای، و سیستم ردیابی دیجیتال کالاها را اجرا می‌کند که باید به دقت رعایت شود تا از توقیف محموله یا جریمه‌های گمرکی جلوگیری گردد.

گواهی انطباق:

کلیه کالاهای وارداتی به روسیه باید دارای گواهی انطباق EAEU علامت EAC باشند که نشان‌دهنده رعایت مقررات فنی اتحادیه اوراسیا است و بدون این گواهی، محموله در گمرک ترخیص نمی‌شود.

انواع گواهی:

گواهی انطباق: برای کالاهای پرخطر شامل تجهیزات الکتریکی، ماشین‌آلات صنعتی، وسایل نقلیه، اسباب‌بازی کودکان، مواد غذایی فرآوری‌شده، و محصولات پتروشیمی که نیاز به آزمایش نمونه در آزمایشگاه‌های معتبر EAEU دارد.
اظهارنامه انطباق: برای کالاهای کم‌خطرتر شامل برخی قطعات خودرو، لوازم خانگی کوچک، منسوجات، و مصالح ساختمانی که صادرکننده می‌تواند با ارائه مستندات فنی، انطباق را اعلام کند.
ثبت دولتی: برای محصولات بهداشتی، آرایشی، غذایی خاص، و تجهیزات پزشکی که باید در سامانه یکپارچه ثبت شوند.
هزینه و زمان صدور: هزینه صدور گواهی EAC بسته به نوع کالا و آزمایش‌های مورد نیاز از ۵۰,۰۰۰ تا ۲۰۰,۰۰۰ روبل (حدود ۶۰۰–۲,۴۰۰ دلار) متغیر است و فرآیند صدور ۲–۴ هفته کاری زمان می‌برد.
تغییرات از ۹ اوت ۲۰۲۶: بر اساس مصوبه شماره ۸۶۷ دولت روسیه، از ۹ اوت ۲۰۲۶ کلیه کالاهای مشمول لیست شماره ۴۱۱۴ وزارت صنعت روسیه باید با گواهی انطباق اصلی، وکالت‌نامه رسمی از خریدار روسی، و علامت EAC بر روی محصول وارد شوند و واردات بدون این مدارک ممنوع است.

سیستم ردیابی دیجیتال:

سیستم Chestny Znak یک پلتفرم ردیابی دیجیتال اجباری است که از ۲۰۱۹ به تدریج برای گروه‌های مختلف کالایی اجرا شده و هدف آن مبارزه با قاچاق، تقلب، و اطمینان از اصالت کالاها از مبدأ تولید تا نقطه فروش است.

کالاهای مشمول اجباری (تا سپتامبر ۲۰۲۶):

از ۲۰۱۹: پوشاک (بلوز، پیراهن، کت، شلوار، لباس زیر)، منسوجات خانگی (ملحفه، حوله، پتو)، و محصولات تنباکو (سیگار، سیگار برگ، تنباکوی قلیان).
از ۲۰۲۰: کلیه انواع کفش (به جز کفش ارتوپدی و ایمنی صنعتی)، عطر و ادکلن، لاستیک خودرو و موتورسیکلت.
از ۲۰۲۱: داروهای انسانی و دامی، دوربین عکاسی و فلاش.
از ۲۰۲۲: محصولات لبنی (شیر، پنیر، ماست، بستنی)، آب بسته‌بندی شده.
از ۲۰۲۳: نوشیدنی‌های الکلی (آبجو، شراب، ودکا)، مکمل‌های غذایی، ضدعفونی‌کننده‌ها، تجهیزات پزشکی، ویلچر.
از ۲۰۲۴: غذای حیوانات خانگی، کنسروها، دوچرخه و قطعات، روغن‌های موتور، فیبر نوری.
از ۱ سپتامبر ۲۰۲۶: پنیرهای خامه‌ای، ماکارونی، عسل، گرانولا (موسلی)، و سیب‌زمینی آماده پخت سریع.
از ۱ اوت ۲۰۲۶: محصولات گوشتی فرآوری‌شده (سوسیس، کالباس).

صادرکننده باید قبل از ارسال کالا، در سامانه Chestny Znak ثبت‌نام کند، کد Data Matrix (بارکد دوبعدی) برای هر واحد کالا دریافت نماید، و این کد را بر روی بسته‌بندی درج کند؛ در غیر این صورت، کالا در گمرک توقیف و فروشنده جریمه می‌شود.

هزینه و زمان: هزینه ثبت‌نام در سامانه Chestny Znak حدود ۵,۰۰۰–۱۰,۰۰۰ روبل (۶۰–۱۲۰ دلار) و هزینه صدور کد Data Matrix برای هر واحد کالا ۵۰ کپک (۰.۶ دلار) است؛ فرآیند ثبت‌نام و دریافت کد ۱–۲ هفته کاری زمان می‌برد.

- الزامات بهداشتی و قرنطینه‌ای:

برای واردات محصولات کشاورزی، غذایی، و دامی به روسیه، رعایت الزامات بهداشتی و قرنطینه‌ای اجباری است که توسط سرویس فدرال نظارت دامپزشکی و گیاهی و سرویس فدرال حفاظت از حقوق مصرف‌کننده نظارت می‌شود.

گواهی بهداشتی: برای کلیه محصولات غذایی وارداتی (میوه، سبزیجات، گوشت، لبنیات، غلات) الزامی است و باید توسط مقامات بهداشتی کشور مبدأ (در ایران: سازمان دامپزشکی یا وزارت جهاد کشاورزی) صادر شود.

گواهی قرنطینه گیاهی: برای واردات میوه، سبزیجات، غلات، و بذر الزامی است و باید تأیید کند که محموله عاری از آفات و بیماری‌های گیاهی است.

گواهی دامپزشکی: برای واردات گوشت، لبنیات، تخم‌مرغ، و محصولات دامی الزامی است و باید تأیید کند که محموله از دام‌های سالم و عاری از بیماری‌های واگیردار است.

مجوز واردات: برخی محصولات خاص (مانند گوشت گاو، مرغ، و لبنیات) نیاز به مجوز واردات از Rosselkhoznadzor دارند که فرآیند آن ۲–۴ هفته زمان می‌برد.

- الزامات بسته‌بندی و نشانه‌گذاری:

کلیه کالاهای وارداتی به روسیه باید برچسب‌های اطلاعاتی به زبان روسی داشته باشند که شامل موارد زیر است:
اطلاعات اجباری: نام کالا، کشور مبدأ، تاریخ تولید و انقضا، ترکیبات، شرایط نگهداری، نام و آدرس واردکننده روسی، و کدHS.
علائم هشداردهنده: برای کالاهای شیمیایی، الکلی، و خطرناک باید علائم هشدار استاندارد GOST درج شود.
کد Data Matrix برای کالاهای مشمولChestny Znak، کد دوبعدی باید بر روی بسته‌بندی درج و در سامانه ثبت شود.

- تغییرات جدید از ۱ سپتامبر ۲۰۲۶:

موتورهای الکتریکی ۱–۴۰۰ کیلووات: به لیست کالاهای مشمول گواهی اجباری EAC اضافه شدند و نیاز به آزمایش ایمنی و کارایی دارند.
تجهیزات ایمنی حمل‌ونقل: سیستم‌های دوربین مداربسته، کنترل تردد، و اعلام حریق در وسایل نقلیه و زیرساخت‌های حمل‌ونقل نیاز به گواهی اجباری دارند.
استانداردهای جدید GOST: بر اساس مصوبه شماره ۶۴۲ دولت روسیه، استانداردهای آزمایش و روش‌های سنجش برای برخی کالاها (الکترونیک، ماشین‌آلات، مواد غذایی) به‌روزرسانی شده و گواهی‌های صادرشده قبل از ۱ سپتامبر ۲۰۲۶ تنها تا پایان اعتبار قبلی معتبر هستند.

٤-٣. قوانین ثبت شرکت و سرمایه‌گذاری خارجی

روسیه تحت قانون فدرال شماره ۱۶۰ FZ مصوب ۱۹۹۹ و اصلاحات بعدی، رژیم حقوقی ملی را برای سرمایه‌گذاران خارجی اعمال می‌کند که به معنای برخورد برابر با سرمایه‌گذاران داخلی است، اما با محدودیت‌های بخش استراتژیک تحت قانون فدرال شماره ۵۷ FZ که سرمایه‌گذاری خارجی در ۴۲ بخش حساس (دفاع، امنیت، انرژی هسته‌ای، رسانه، و منابع طبیعی) را مشروط به تأیید کمیسیون دولتی می‌کند.

اشکال حقوقی شرکت‌های خارجی:

سرمایه‌گذاران ایرانی می‌توانند به سه شکل اصلی در روسیه فعالیت کنند:

شرکت با مسئولیت محدود: رایج‌ترین ساختار برای ۹۰ درصد سرمایه‌گذاران خارجی که شخصیت حقوقی مستقل دارد، سهامداران تا میزان سرمایه تعهدشده مسئولیت دارند، و مالکیت ۱۰۰ درصدی خارجی بدون نیاز به شریک روسی مجاز است.

دفتر نمایندگی: شعبه‌ای از شرکت مادر خارجی که شخصیت حقوقی مستقل ندارد، فقط برای فعالیت‌های بازاریابی، تحقیقات بازار، و هماهنگی تجاری مجاز است و نمی‌تواند مستقیماً قرارداد تجاری امضا کند.

شعبه: مشابه دفتر نمایندگی اما با اختیارات گسترده‌تر برای انعقاد قرارداد و ارائه خدمات، اما همچنان شخصیت حقوقی مستقل ندارد و مسئولیت نهایی بر عهده شرکت مادر است.

شرایط ثبت شرکت

حداقل سرمایه ثبتی: ۱۰,۰۰۰ روبل (حدود ۱۲۰—۱۵۰ دلار) که باید حداکثر تا ۴ ماه پس از ثبت شرکت پرداخت شود؛ برای برخی صنایع خاص (بانکداری، بیمه، تلویزیون) حداقل سرمایه بالاتر (۱۰۰,۰۰۰ روبل تا ۱ میلیارد روبل) لازم است.

تعداد سهامداران: حداقل ۱ و حداکثر ۵۰ سهامدار (شخص حقیقی یا حقوقی)؛ سهامداران می‌توانند ایرانی یا روسی باشند و نیازی به حضور فیزیکی در روسیه نیست.

مدیر عامل: حداقل یک مدیر عامل باید منصوب شود که می‌تواند تبعه خارجی باشد اما برای امضای اسناد رسمی و بانکی نیاز به وکالت‌نامه رسمی دارد.

آدرس ثبتی: شرکت باید آدرس حقوقی معتبر در روسیه داشته باشد که می‌تواند دفتر اجاره‌ای، مرکز خدمات تجاری، یا آدرس مجازی باشد.

مدت ثبت: فرآیند ثبت شرکت LLC معمولاً ۳ روز کاری پس از ارسال مدارک کامل به سرویس مالیات فدرال زمان می‌برد.

مدارک مورد نیاز برای ثبت شرکت:

برای سهامداران حقیقی ایرانی: گذرنامه معتبر با ترجمه رسمی روسی، فرم درخواست ثبت، و وکالت‌نامه برای نماینده محلی.
برای سهامداران حقوقی ایرانی: اساسنامه شرکت مادر، گواهی ثبت شرکت، صورت‌جلسه هیئت مدیره مبنی بر تأسیس شرکت روسی، وکالت‌نامه برای نماینده محلی، و ترجمه رسمی روسی کلیه مدارک؛ این مدارک باید در ایران به تأیید وزارت امور خارجه و سفارت روسیه برسند.
اساسنامه شرکت: باید شامل نام شرکت، آدرس ثبتی، موضوع فعالیت، میزان سرمایه ثبتی، و ساختار مدیریت باشد.

ثبت دفتر نمایندگی :

هزینه اعتبارسنجی: حدود ۱۲۰,۰۰۰ روبل (حدود ۱,۴۰۰–۱,۵۰۰ دلار) برای شرکت‌های غیر EAEU که باید به سرویس مالیات فدرال پرداخت شود.
مدت اعتبار: دفتر نمایندگی معمولاً برای ۱ تا ۵ سال اعتبارسنجی می‌شود و قابل تمدید است.
محدودیت فعالیت: دفتر نمایندگی نمی‌تواند مستقیماً قرارداد تجاری امضا کند، کالا وارد یا صادر کند، یا خدمات پولی دریافت کند؛ فقط برای بازاریابی، تحقیقات بازار، و هماهنگی بین شرکت مادر و شرکای روسی مجاز است.
مدارک مورد نیاز: اساسنامه شرکت مادر، گواهی ثبت شرکت، صورت‌جلسه هیئت مدیره مبنی بر تأسیس دفتر نمایندگی، وکالت‌نامه برای مدیر دفتر، و ترجمه رسمی روسی کلیه مدارک.

محدودیت‌های سرمایه‌گذاری خارجی:

قانون فدرال ۵۷ FZ (بخش‌های استراتژیک): سرمایه‌گذاری خارجی در ۴۲ بخش استراتژیک شامل دفاع، امنیت، انرژی هسته‌ای، رسانه، هوافضا، و استخراج معادن نادر نیاز به تأیید کمیسیون دولتی دارد و سهم خارجی معمولاً به ۵۰ درصد محدود می‌شود.

بخش بانکداری و بیمه: حداقل سرمایه برای تأسیس بانک با مشارکت خارجی ۱ میلیارد روبل (حدود ۱۲ میلیون دلار) و برای شرکت بیمه ۳۰۰ میلیون روبل (حدود ۳.۶ میلیون دلار) است.

بخش رسانه: سهم خارجی در شرکت‌های رسانه‌ای (تلویزیون، رادیو، روزنامه) حداکثر ۲۰ درصد است.

٤-٤. قوانین مالکیت فکری(IP)

قوانین مالکیت فکری :
روسیه عضو کنوانسیون پاریس، کنوانسیون برن، و سازمان جهانی مالکیت فکری است و قوانین مالکیت فکری آن تحت قانون فدرال شماره ۳۵ FZ (بخش چهارم قانون مدنی روسیه) تنظیم می‌شود که حمایت از اختراعات، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی، نرم‌افزار، و حقوق مؤلف را تضمین می‌کند.

ثبت علامت تجاری:

مرجع ثبت: سرویس فدرال مالکیت فکری روسیه که زیرمجموعه وزارت توسعه اقتصادی است.
هزینه ثبت: ۱۸,۰۰۰ روبل (حدود ۲۲۰ دلار) برای تا ۵ طبقه کالا/خدمات، طبقه‌بندی برای هر طبقه اضـــافی ۲,۰۰۰ روبل و برای هر قلم کالا/خدمات بیش از ۱۰ قلم در یک طبقه ۵۰۰ روبل اضافه می‌شود.
مدت اعتبار: ۱۰ سال از تاریخ ثبت که قابل تمدید نامحدود است.
زمان بررسی: ۱۲–۱۸ ماه کاری پس از ارسال درخواست کامل.

مدارک مورد نیاز: نمونه علامت تجاری، فهرست کالاها/خدمات طبق طبقه‌بندی، وکالت‌نامه برای وکیل روسی (الزامی برای متقاضیان خارجی)، و ترجمه رسمی روسی مدارک.

ثبت اختراع :

انواع اختراع: اختراع ، ۲۰ ساله، مدل کاربردی، ۱۰ ساله، و طرح صنعتی ، ۵ ساله قابل تمدید تا ۲۵ سال.
هزینه ثبت: ۳,۰۰۰–۱۰,۰۰۰ روبل برای اختراع، ۲,۰۰۰–۵,۰۰۰ روبل برای مدل کاربردی، و ۳,۰۰۰–۷,۰۰۰ روبل برای طرح صنعتی.
زمان بررسی: ۱۲–۲۴ ماه برای اختراع، ۶–۱۲ ماه برای مدل کاربردی و طرح صنعتی.

ثبت نرم‌افزار و پایگاه داده:

مرجع ثبت: اداره ثبت برنامه‌های کامپیوتری و پایگاه‌های داده.
هزینه ثبت: ۴,۵۰۰ روبل برای نرم‌افزار، ۳,۰۰۰ روبل برای پایگاه داده.
زمان بررسی: ۲–۳ ماه کاری.

قوانین مرتبط:

قانون فدرال FZ۱۵۲ (حفاظت از داده‌های شخصی): کلیه شرکت‌های فعال در روسیه باید داده‌های شخصی شهروندان روس را در سرورهای داخلی ذخیره کنند.
قانون فدرال FZ۱۴۹ (فناوری اطلاعات): مقررات مربوط به تجارت الکترونیک، امضای دیجیتال، و میزبانی وب.

تغییرات جدید ۲۰۲۶:

تمدید مهلت نماینده مجاز برای تجهیزات پزشکی: تا سپتامبر ۲۰۲۷، شرکت‌های خارجی باید نماینده مجاز در روسیه داشته باشند تا محصولات پزشکی خود را در بازار روسیه عرضه کنند.
افزایش هزینه‌های ثبت علامت تجاری: از اکتبر ۲۰۲۵، هزینه اضافی ۵۰۰ روبل برای هر قلم کالا/خدمات بیش از ۱۰ قلم در یک طبقه اعمال می‌شود.

۵. تحلیل زیرساخت‌های لجستیک، زنجیره تأمین و بانکی روسیه

۵-۱. کانال‌های لجستیکی و حمل‌ونقل

مسیرهای حمل‌ونقل موجود و بهینه

زیرساخت‌های لجستیک و بانکی بین ایران و روسیه در سال‌های ۲۰۲۵–۲۰۲۶ تحولات قابل‌توجهی داشته است که مهم‌ترین آن‌ها تکمیل نسبی کریدور شمال–جنوب، اتصال سیستم‌های پرداخت میر و شتاب، و توسعه بنادر دریای خزر است؛ اما همچنان چالش‌هایی مانند شکاف ریلی رشت–آستارا، محدودیت‌های بانکی ناشی از تحریم‌ها، و فرسودگی ناوگان حمل‌ونقل در روسیه وجود دارد که تجار باید برای مدیریت آن‌ها برنامه‌ریزی کنند.

کانال‌های لجستیکی و حمل‌ونقل:

الف) مسیرهای بهینه حمل‌ونقل (ریلی، جاده‌ای، دریایی، هوایی)

شاخه غربی ریلی–جاده‌ای از طریق آذربایجان:
مسیر: بندرعباس ⟶ تهران ⟶ رشت ⟶ آستارا (مرز ایران–آذربایجان) ⟶ باکو ⟶ داغستان ⟶ مسکو/سن پترزبورگ.
وضعیت در ۲۰۲۶: این شاخه بیشترین حجم بار را جابه‌جا می‌کند، اما شکاف ریلی ۱۶۲ کیلومتری رشت–آستارا هنوز تکمیل نشده و کالاها باید در این بخش به جاده منتقل شوند.
نقاط مرزی: پایانه مرزی آستارا (ایران–آذربایجان)، پایانه مرزی یالاما (آذربایجان–روسیه).

شاخه مرکزی دریایی از طریق دریای خزر:
مسیر: بندر انزلی، آستارا، یا امیرآباد (ایران) ⟶ بندر آستراخان، ماخاچ‌قلعه، یا اولیا (روسیه) ⟶ ادامه حمل ریلی یا جاده‌ای به مسکو/سن پترزبورگ.

وضعیت در ۲۰۲۶: این مسیر انعطاف‌پذیر است و نیازی به شکاف ریلی ندارد، اما ظرفیت آن محدود به تعداد کشتی‌های فری و بنادر خزر است.
نقاط مرزی: بنادر ایرانی انزلی، آستارا، امیرآباد، و نوشهر؛ بنادر روسی آستراخان، ماخاچ‌قلعه، و اولیا.

شاخه شرقی ریلی از طریق ترکمنستان و قزاقستان:
مسیر: مشهد/سرخس ⟵ ترکمن‌آباد (ترکمنستان) ⟵ اورال (قزاقستان) ⟵ آستراخان/مسکو (روسیه).
وضعیت در ۲۰۲۶: این مسیر از ۲۰۱۴ کاملاً ریلی است و قابل‌اعتمادترین شاخه برای حمل‌ونقل زمان‌بندی‌شده محسوب می‌شود.
نقاط مرزی: پایانه مرزی سرخس (ایران—ترکمنستان)، پایانه مرزی اورال (ترکمنستان—قزاقستان).

مسیر هوایی:
مسیر: تهران/مشهد ⟵ مسکو/سن پترزبورگ/آستراخان (پروازهای مستقیم ایران‌ایر، ماهان، و ایرباس).
وضعیت در ۲۰۲۶: مناسب برای کالاهای سبک، فاسدشدنی (میوه، سبزیجات، دارو)، و محموله‌های فوری.
فرودگاه‌های فعال: فرودگاه امام خمینی (تهران)، فرودگاه شهید هاشمی‌نژاد (مشهد)، فرودگاه‌های شرمتیوو و دوموده‌دوو (مسکو)، و فرودگاه پولکوو (سن پترزبورگ).

ج) نقاط مرزی، گمرکات فعال، و چالش‌های ترانزیتی:

نقاط مرزی فعال:
آستارا (ایران—آذربایجان): اصلی‌ترین پایانه مرزی برای شاخه غربی که روزانه ۱۵۰—۲۰۰ کامیون و ۱۰—۱۵ قطار بار را جابه‌جا می‌کند.
سرخس (ایران—ترکمنستان): پایانه مرزی برای شاخه شرقی که روزانه ۵۰—۸۰ کامیون و ۵—۸ قطار بار را جابه‌جا می‌کند.
بندر انزلی و امیرآباد (دریای خزر): بنادر اصلی برای شاخه مرکزی که هفته‌ای ۵—۷ کشتی فری به بنادر روسی آستراخان و ماخاچ‌قلعه دارند.

۵-۲. چالش‌های ترانزیتی و فرسودگی زیرساخت‌ها

شکاف ریلی رشت—آستارا: ۱۶۲ کیلومتر شکاف ریلی که هنوز تکمیل نشده و باعث می‌شود کالاها در این بخش باید به جاده منتقل شوند که هزینه و زمان حمل را افزایش می‌دهد؛ قرارداد ساخت این بخش تا پایان ۲۰۲۶ امضا خواهد شد و هزینه کل پروژه ۱.۶ میلیارد یورو برآورد شده است.
فرسودگی زیرساخت‌ها در روسیه: ۴۰ درصد راه‌آهن روسیه نیاز به نوسازی دارد و بنادر دریای خزر (آستراخان، ماخاچ‌قلعه) با ترافیک سنگین مواجه‌اند که باعث تاخیر ۳—۵ روزه در ترخیص می‌شود.

محدودیت ظرفیت کشتی‌های خزر: تعداد کشتی‌های فری بین ایران و روسیه محدود است (حدود ۱۰–۱۵ کشتی فعال) و در فصل‌های پیک (بهار و تابستان) با کمبود ظرفیت مواجه می‌شوند.

۵-۳. کانال‌های مالی و بانکی

- **سیستم بانکی**

تعداد بانک‌ها: ۳۸۵ بانک فعال در روسیه (کاهش از ۴۵۰ بانک در ۲۰۲۲ به دلیل ادغام‌ها و تحریم‌ها).

بانک‌های دولتی بزرگ: Sberbank (۳۵ درصد بازار)، VTB Bank(۱۵ درصد)، Gazprombank (۱۰ درصد)، Promsvyazbank (PSB) (۵ درصد).

ارتباط باSWIFT: قطع دسترسی به SWIFT برای ۱۰ بانک بزرگ روسیه) از جملهSberbank ، VTB، Gazprombank از ۲۰۲۲؛ اما برخی بانک‌های کوچک‌تر همچنان به SWIFT متصل هستند.

سیستم جایگزینSPFS : سیستم انتقال پیام‌های مالی روسیه (SPFS) که معادل داخلی SWIFT است و ۴۵۰ بانک روسی و ۱۵ بانک خارجی (از جمله ۳ بانک ایرانی: صادرات، تجارت، و پاسارگاد) به آن متصل هستند.

ب) مکانیزم‌های تسویه مالی بین ایران و روسیه:

اتصال سیستم‌های میر و شتاب: در نوامبر ۲۰۲۴، اولین فاز اتصال سیستم پرداخت میر روسیه و شتاب ایران راه‌اندازی شد که به ایرانیان اجازه می‌دهد با کارت‌های بانکی خود از عابر بانک‌های روسیه روبل برداشت کنند؛ فاز نهایی این پروژه امکان خرید از فروشگاه‌های روسی با کارت‌های ایرانی را فراهم خواهد کرد.

اتصال سامانه‌های سپام وSPFS : در فوریه ۲۰۲۳، سامانه پیام‌رسان بانکی ایران و روسیه به هم متصل شدند که امکان انتقال مستقیم پیام‌های مالی بین بانک‌های ایرانی و روسی را بدون نیاز به SWIFT فراهم می‌کند.

تسویه به یوان و روبل: ۹۹.۱ درصد پرداخت‌های دوجانبه روسیه–چین در ۲۰۲۶ از طریق یوان و روبل انجام می‌شود و ایران نیز در حال گسترش تسویه به یوان برای تجارت با روسیه است.

سیستم پرداختA7 : بانک Promsvyazbank روسیه در اکتبر ۲۰۲۴ سیستم پرداخت بین‌المللی A7 را راه‌اندازی کرد که روزانه ۲,۰۰۰ تراکنش را پردازش می‌کند و ۲۰ درصد از تسویه‌های تجاری خارجی روسیه را پوشش می‌دهد؛ این سیستم بدون نیاز به SWIFT عمل می‌کند و برای تجار قابل استفاده است.

ج) ریسک‌های بانکی و مالی:

تحریم‌های ثانویه آمریکا: خطر جریمه برای شرکت‌های ایرانی که با بانک‌های تحریم‌شده روسیه مانندVTB، Gazprombank، Sberbank معامله کنند؛ در اوت ۲۰۲۶، اتحادیه اروپا و بریتانیا ۳۹ بانک روسی جدید را تحریم کردند که ریسک پرداخت‌های غیرمستقیم از طریق بانک‌های آسیای مرکزی (قزاقستان، ازبکستان، قرقیزستان) را افزایش داده است.
نوسانات روبل: ضعف ۱۵ درصدی روبل در ۲۰۲۶؛ پیش‌بینی تا ۸۶–۸۸ روبل/دلار تا پایان سال که ریسک نرخ ارز را برای تجار ایرانی افزایش می‌دهد.
محدودیت تخصیص ارز: اجبار شرکت‌های روسی به فروش ۸۰ درصد درآمدهای ارزی به بانک مرکزی روسیه که ممکن است باعث تاخیر در پرداخت‌ها شود.

۵-٤. ریسک‌های تخصیص ارز و لیست‌های سیاه مالی

کانال‌های مالی و بانکی: سیستم بانکی کشور هدف و میزان ارتباط آن با شبکه‌های بین‌المللی، مکانیزم‌های تسویه مالی، بررسی وجود بانک‌های کارگزار یا تراکنش‌های جایگزین
سیستم بانکی روسیه در سال ۲۰۲۶ تحت تأثیر تحریم‌های گسترده غرب، تحولات ساختاری عمیقی را تجربه کرده است که شامل قطع دسترسی اکثر بانک‌های بزرگ به شبکهSWIFT ، ممنوعیت تراکنش با ۱۰۳ بانک روسی توسط اتحادیه اروپا، و توسعه سیستم‌های پرداخت جایگزین مانندSPFS ، A7، و روبل دیجیتال می‌شود؛ اما در عین حال، اتصال سیستم‌های بانکی ایران و روسیه از طریق سپامSPFS، میر، شتاب، و تسویه به یوان و روبل، کانال‌های مالی جدیدی را برای تجار فراهم کرده است که نیازمند مدیریت دقیق ریسک‌های تحریمی و نوسانات ارزی است.

سیستم بانکی روسیه و ارتباط با شبکه‌های بین‌المللی:

الف) ساختار سیستم بانکی روسیه ۲۰۲۶:

تعداد بانک‌های فعال: ۳۸۵ بانک (کاهش از ۴۵۰ بانک در ۲۰۲۲ به دلیل ادغام‌ها، ورشکستگی‌ها، و تحریم‌ها).

بانک‌های سیستمیک : ۱۲ بانک که توسط بانک مرکزی روسیه به عنوان سیستمیک شناسایی شده‌اند و موظف به پشتیبانی از روبل دیجیتال از ۱ سپتامبر ۲۰۲۶ هستند؛ این بانک‌ها شامل Sberbank ، VTB، Gazprombank، Promsvyazbank (PSB)، Rosbank، Alfa-Bank، Tinkoff و دیگران می‌شوند.

ب) قطع دسترسی به شبکه‌های بین‌المللی:

از مارس ۲۰۲۲، ۱۰ بانک بزرگ روسی از جمله Sberbank، VTB، Gazprombank، Rosselkhozbank، و Otkritie از شبکه SWIFT قطع شدند؛ اما برخی بانک‌های کوچک‌تر و منطقه‌ای همچنان به SWIFT متصل هستند و می‌توانند برای تراکنش‌های غیرتحریمی استفاده شوند.

از مارس ۲۰۲۲، کلیه تراکنش‌های Visa و Mastercard صادرشده در روسیه خارج از این کشور مسدود شد؛ دارندگان کارت‌های قدیمی توصیه شده‌اند تا به تدریج به کارت‌های میر مهاجرت کنند که بدون تغییر در داخل روسیه و کشورهای محدودی (ارمنستان، قزاقستان، قرقیزستان، و به‌زودی ایران) قابل استفاده است.

ممنوعیت تراکنش اتحادیه اروپا: در ۲۴ جولای ۲۰۲۶، اتحادیه اروپا ۲۱مین بسته تحریمی خود را علیه روسیه تصویب کرد که ۳۳ بانک روسی جدید را به لیست سیاه اضافه کرد و مجموع بانک‌های روسی مشمول ممنوعیت تراکنش را به ۱۰۳ بانک رساند؛ این ممنوعیت از ۱۳ اوت ۲۰۲۶ اجرایی شد و شامل Energobank ، Transcapitalbank، Unistream، Credit Ural Bank و دیگران می‌شود.

ممنوعیت اتصال به SPFS: اتحادیه اروپا همچنین تراکنش با بانک‌های کشورهای ثالث که به سیستم پیام‌رسان مالی روسیه متصل هستند را ممنوع کرد؛ اولین مورد این تحریم‌ها CJSC Eco-Islamic Bank (قرقیزستان) است که در اوت ۲۰۲۶ تحریم شد.

۵-۵. مکانیزم‌های تسویه مالی بین ایران و روسیه

ایران و روسیه برای کاهش وابستگی به دلار و شبکه بانکی غرب، چند مسیر جایگزین برای تسویه مالی ایجاد کرده‌اند:

SEPAM و SPFS :

سامانه پیام‌رسان بانکی ایران (SEPAM) به سامانه مالی روسیه (SPFS) متصل شده است و امکان تبادل پیام‌های بانکی میان بانک‌های دو کشور را بدون استفاده از SWIFT فراهم می‌کند.

شتاب وMir:

سیستم پرداخت کارتی ایران و روسیه به یکدیگر متصل شده‌اند. این اتصال امکان استفاده از کارت‌های بانکی دو کشور برای برداشت وجه و به‌تدریج پرداخت در کشور مقابل را فراهم می‌کند.

تسویه با ارزهای ملی:
روبل و ریال به‌عنوان یکی از مسیرهای اصلی تسویه تجارت دوجانبه مورد استفاده قرار می‌گیرند. یوان چین نیز به دلیل نقش گسترده چین در تجارت منطقه‌ای می‌تواند به‌عنوان ارز واسطه مورد استفاده قرار گیرد.

A7 و استیبل‌کوین A7A5 :
روسیه از زیرساخت A7 و استیبل‌کوین روبلی A7A5 برای برخی پرداخت‌های بین‌المللی استفاده می‌کند. این روش می‌تواند مسیرهای جدیدی برای تجارت با کشورهای تحت تحریم ایجاد کند، اما همچنان با ریسک تحریم‌های بین‌المللی همراه است.

روبل دیجیتال و رمزارزها:
روسیه استفاده از روبل دیجیتال و همچنین رمزارزها را در پرداخت‌های مرتبط با تجارت خارجی توسعه داده است. با این حال، استفاده از این ابزارها برای تجارت ایران و روسیه هنوز با محدودیت‌های زیرساختی و ریسک‌های حقوقی و تحریمی مواجه است.

روش‌های جایگزین تسویه

در کنار سیستم‌های فوق، بانک‌های کشورهای ثالث، صرافی‌های مجاز و تهاتر کالا نیز می‌توانند برای تسویه معاملات ایران و روسیه مورد استفاده قرار گیرند. کشورهایی مانند چین، امارات، ترکیه و برخی کشورهای آسیای مرکزی در این زمینه اهمیت دارند، هرچند این روش‌ها نیز با هزینه و ریسک تحریم همراه هستند.

۵-٦. ریسک‌های بانکی و مالی

تجارت مالی ایران و روسیه با سه ریسک اصلی روبه‌رو است: تحریم‌ها، نوسانات ارز و محدودیت‌های مالی و بانکی روسیه.

ریسک تحریم‌ها:
بانک‌ها، مؤسسات مالی و شبکه‌های مرتبط با روسیه به‌طور مستمر در فهرست تحریم‌های آمریکا، اتحادیه اروپا و بریتانیا قرار می‌گیرند. اتحادیه اروپا در بسته تحریمی ژوئیه ۲۰۲۶ محدودیت‌های مالی علیه مجموعه بزرگی از

بانک‌های روسی و برخی بانک‌های کشورهای ثالث اعمال کرد و بریتانیا نیز در اوت ۲۰۲۶ تحریم‌های جدیدی علیه ۱۹ هدف، از جمله چند بانک روسی، وضع کرد. بنابراین استفاده از بانک واسطه یا کشورهای ثالث نیز لزوماً مصون از ریسک تحریم نیست.

ریسک رمزارز و کانال‌های غیررسمی:
تحریم‌های آمریکا در اوت ۲۰۲۶ علیه شبکه‌های مالی و صرافی‌های مرتبط با ایران نشان می‌دهد که استفاده از کانال‌های غیررسمی و رمزارزی می‌تواند خطر مسدود شدن وجوه و ایجاد پیامدهای تحریمی را افزایش دهد.

نوسانات نرخ روبل:
تغییرات نرخ روبل در برابر دلار و سایر ارزها می‌تواند ارزش واقعی معاملات را تغییر دهد و ریسک قیمت‌گذاری را برای تجار ایرانی افزایش دهد. به همین دلیل، در قراردادهای تجاری باید ارز معامله، مبنای تعیین نرخ و زمان تسویه به‌طور دقیق مشخص شود.

محدودیت‌ها و کنترل‌های مالی روسیه:
سیاست‌های ارزی و کنترل سرمایه در روسیه می‌تواند بر زمان و نحوه انتقال وجوه اثر بگذارد. بنابراین پرداخت‌های بین‌المللی ممکن است با محدودیت‌های بانکی، الزامات داخلی یا تأخیر مواجه شوند. جزئیات این مقررات باید در زمان انجام معامله از منابع رسمی روسیه بررسی شود.

راهکارهای مدیریت ریسک

مهم‌ترین راهکار، بررسی وضعیت تحریمی تمام طرف‌های معامله و بانک‌های درگیر، قبل از پرداخت است. همچنین بهتر است شرکت‌ها به یک کانال پرداخت وابسته نباشند و در صورت امکان از ترکیبی از روبل، ریال، یوان، سیستم‌های بانکی جایگزین و روش‌های قراردادی مانند تهاتر استفاده کنند.

در قراردادها نیز باید ریسک نوسان ارز و تأخیر پرداخت پیش‌بینی شود و در معاملات بزرگ، در صورت امکان از ابزارهای پوشش ریسک ارزی استفاده شود.

٦ .تحلیل بازار، رقبا و رفتار مصرف‌کننده

روسیه برای صادرات محصولات کشاورزی و تولیدی خراسان رضوی بازاری بزرگ اما رقابتی و هنوز کم‌نفوذ برای استان است. تجارت ایران و روسیه در سال ۱۴۰۳ شامل حدود ۱.۱۴۲ میلیارد دلار صادرات ایران به روسیه در برابر

۱.۳۶۲ میلیارد دلار واردات از روسیه بود؛ در دهماهه ۱۴۰۴ نیز صادرات ایران حدود ۹۳۹ میلیون دلار و واردات حدود ۱.۳۶۴ میلیارد دلار ثبت شد. بنابراین تراز تجاری ایران همچنان به نفع روسیه است.
در سطح استان، در دهماهه ۱۴۰۴ صادرات خراسان رضوی حدود ۲.۰۳۵ میلیارد دلار بوده است؛ با این حال روسیه سهم محدودی از صادرات استان دارد و مقصدهای اصلی صادراتی همچنان کشورهایی مانند افغانستان، ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان و پاکستان هستند. در نتیجه، روسیه را می‌توان برای خراسان رضوی یک بازار توسعه‌نیافته با ظرفیت رشد دانست، نه یک بازار تثبیت‌شده.

٦-١. رقبای خارجی

رقابت در بازار روسیه برحسب کالا متفاوت است. در محصولات کشاورزی و غذایی، ترکیه، چین، جمهوری آذربایجان، بلاروس و برخی کشورهای آسیایی و آمریکای لاتین از رقبای مهم ایران هستند. در محصولات صنعتی و شیمیایی نیز رقابت شدیدتر است، زیرا روسیه در بسیاری از این حوزه‌ها تولیدکننده داخلی قدرتمندی دارد.
بنابراین مزیت رقابتی صادرکننده ایرانی فقط به قیمت وابسته نیست و عواملی مانند هزینه و سرعت حمل، کیفیت و استاندارد، بسته‌بندی، ثبات عرضه، شبکه توزیع و شرایط پرداخت نیز تعیین‌کننده‌اند.

رقابت در شبکه خرده‌فروشی روسیه

بازار خرده‌فروشی غذایی روسیه در سال ۲۰۲۵ حدود ۲۹.۶ تریلیون روبل ارزش داشته و ۱۲.۱ درصد رشد کرده است. سهم فروشگاه‌های زنجیره‌ای از بازار به ۷۳.۸ درصد و سهم ۱۰ زنجیره بزرگ به ۴۶.۵ درصد رسیده است.

شبکه	سهم بازار غذایی روسیه در ۲۰۲۵
X5 Group	۱۶.۶٪
Magnit	۱۳.۶٪
Mercury Retail	۶.۹٪
Lenta	۳.۶٪
Vkusvill	۱.۳٪
Svetofor	۱.۲٪
Samokat	۰.۹٪
Auchan	۰.۹٪
METRO	۰.۸٪
Ozon	۰.۷٪

X5 با ۱۶.۶ درصد سهم بازار بزرگ‌ترین بازیگر خرده‌فروشی غذایی روسیه است. این شرکت همچنین در بازار خرده‌فروشی آنلاین مواد غذایی با ۱۸.۶ درصد سهم در رتبه اول قرار دارد و GMV بخش e-grocery آن در ۲۰۲۵ به ۳۲۳.۷ میلیارد روبل رسید.

صادرکنندگان در روسیه با دو سطح رقابت مواجه است: نخست، رقابت با عرضه‌کنندگان کشورهای دیگر؛ و دوم، رقابت برای ورود به شبکه‌های توزیع و خرده‌فروشی قدرتمند روسیه. با توجه به سهم ۷۳.۸ درصدی خرده‌فروشی زنجیره‌ای، دسترسی به واردکننده و توزیع‌کننده مناسب و سپس ورود به شبکه‌های بزرگ، برای موفقیت محصول خارجی اهمیت زیادی دارد. بنابراین مزیت اصلی ایران باید بر قیمت رقابتی، کیفیت، استمرار تأمین، حمل‌ونقل مناسب و انتخاب کانال توزیع مناسب متمرکز شود.

رقبای اصلی محصولات خراسان رضوی

خراسان رضوی در محصولاتی مانند زعفران، پسته و خشکبار، محصولات غذایی و کشاورزی، لبنیات، پلیمرها و برخی محصولات شیمیایی و صنعتی مزیت تولیدی دارد. بخش مهمی از این محصولات نیز در صادرات ایران به روسیه حضور دارند؛ بنابراین میان ظرفیت تولید استان و تقاضای بازار روسیه هم‌پوشانی مناسبی وجود دارد.
در ده‌ماهه نخست ۱۴۰۴، مهم‌ترین اقلام صادرات ایران به روسیه شامل کره، کیوی، فلفل و محصولات مشابه، سیمان پرتلند، پسته، الیاف پلی‌استر و پلی‌اتیلن بوده است.
در سطح خراسان رضوی نیز صادرات به روسیه شامل پسته، فروکروم، پنیر، کره، خامه، پلی‌استایرن و سایر محصولات صنعتی بوده و در همین دوره، برای نمونه پسته خندان ۵،۶ میلیون دلار، پسته با پوست ۳،۵ میلیون دلار، فروکروم ۲،۸ میلیون دلار و پنیر حدود ۲ میلیون دلار صادرات داشته‌اند.
رقبای خارجی ایران در بازار روسیه، بسته به گروه کالایی، عمدتاً شامل ترکیه، چین، آذربایجان، بلاروس و سایر تأمین‌کنندگان آسیایی و منطقه‌ای هستند. بنابراین رقابت فقط بر سر قیمت نیست و کیفیت، استاندارد، بسته‌بندی، استمرار عرضه، هزینه حمل و شبکه توزیع اهمیت زیادی دارد.

قدرت شبکه خرده‌فروشی روسیه

بازار خرده‌فروشی غذایی روسیه بسیار متمرکز و زنجیره‌ای شده است و دسترسی به شبکه‌های بزرگ، یکی از عوامل اصلی موفقیت محصول وارداتی است. در سال ۲۰۲۵، سهم خرده‌فروشی زنجیره‌ای مواد غذایی به حدود ٪۷۳،۸ رسید و ۱۰ بازیگر بزرگ حدود ٪۴۶،۵ بازار را در اختیار داشتند.
بازیگران اصلی شامل X5 Group با ٪۱۶،۶، Magnit با ٪۱۳،۶ و Mercury Retail با ٪۶،۹ هستند و پس از آنها Lenta ، Vkusvill، Svetofor، Samokat، Auchan، METRO و Ozon قرار دارند.
X5 مهم‌ترین بازیگر این بازار است و در سال ۲۰۲۵ حدود ٪۱۶،۶ از بازار خرده‌فروشی غذایی و ٪۱۸،۶ از بازار e-grocery را در اختیار داشت؛ GMV بخش e-grocery آن نیز به ۳۲۳،۷ میلیارد روبل رسید.

٦-٢. رفتار مصرف‌کننده و استراتژی قیمت

مصرف‌کننده روس در کالاهای روزمره و غذایی نسبت به قیمت حساس است، اما صرفاً قیمت‌محور نیست. در محصولات متمایز مانند پسته، زعفران و خشکبار، عواملی مانند کیفیت، اصالت، منشأ، بسته‌بندی و اعتماد به برند می‌توانند پرداخت قیمت بالاتر را توجیه کنند؛ اما در کالاهای پایه و کم‌تمایز، قیمت و دسترسی اهمیت بیشتری دارند.
بنابراین برای صادرکنندگان بهترین رویکرد قیمت رقابتی همراه با ارزش افزوده است، نه تلاش برای ارائه ارزان‌ترین محصول بازار.

٦-٣. رشد تجارت الکترونیکی

تجارت الکترونیکی به یکی از کانال‌های اصلی بازار روسیه تبدیل شده است. حجم تجارت اینترنتی روسیه در سال ۲۰۲۵ حدود ۱۱،۵ تریلیون روبل بوده که ٪۲۸ رشد سالانه داشته است؛ تجارت آنلاین حدود ٪۱۸،۸ از کل خرده‌فروشی را تشکیل داده است. در همین بازار، محصولات غذایی و غذای آماده با سهم ٪۱۸،۸ بزرگ‌ترین گروه از نظر ارزش خرید آنلاین بوده‌اند.

٦-٤. فرصت ناشی از توافق ایران و اوراسیا

موافقت‌نامه تجارت آزاد ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا از ۱۵ مه ۲۰۲۵ اجرایی شد و می‌تواند شرایط دسترسی محصولات ایرانی به بازار کشورهای عضو، از جمله روسیه، را بهبود دهد.

با این حال، مزیت تعرفه‌ای به‌تنهایی کافی نیست و موفقیت صادرات همچنان به رقابت‌پذیری قیمت، لجستیک، استانداردها، بسته‌بندی و شبکه توزیع بستگی دارد.

۷. تحلیل ریسک و راهکارهای ورود به بازار روسیه

بازار روسیه برای بنگاه‌های خراسان رضوی بازاری با ظرفیت تقاضای قابل‌توجه، امکان توسعه صادرات و مزیت جغرافیایی برای برخی محصولات استان است؛ اما ورود به آن باید مرحله‌ای، مبتنی بر آزمون بازار و همراه با کنترل جدی ریسک‌های ارزی، مقرراتی، پرداخت و لجستیکی انجام شود. سند آمایش خراسان رضوی نیز بر توسعه زنجیره‌های فرآوری، بسته‌بندی و تکمیل ارزش افزوده محصولات استان تأکید دارد و در میان ظرفیت‌های شهرستان‌های مختلف، محصولاتی مانند زعفران، پسته، خشکبار، محصولات غذایی، لبنیات و برخی محصولات صنعتی و شیمیایی را برجسته می‌کند.
از طرف دیگر، صادرات ایران به روسیه در سال ۱۴۰۳، ۱۱۴۲.۱۲ میلیون دلار و واردات ایران از روسیه ۱۳۶۱.۵۸ میلیون دلار بوده است. در ده‌ماهه نخست ۱۴۰۴ نیز صادرات ایران به روسیه ۹۳۹.۲۰ میلیون دلار و واردات ۱۳۶۴.۲۸ میلیون دلار گزارش شده است؛ بنابراین بازار موجود است، اما عدم توازن تجاری و ریسک‌های محیط کسب‌وکار نشان می‌دهد که توسعه حضور ایران باید با انتخاب دقیق کالا و مدل ورود انجام شود.

۷-۱. ماتریس SWOT

نقاط قوت

- **تنوع قابل‌توجه ظرفیت تولیدی خراسان رضوی**

خراسان رضوی فقط متکی به یک محصول نیست و در بخش کشاورزی، صنایع غذایی، فرآوری، مواد شیمیایی، پلیمرها، محصولات معدنی و برخی صنایع تولیدی ظرفیت دارد. در سند آمایش استان خراسان رضوی، زعفران، پسته و خشکبار در کنار مجموعه‌ای از محصولات فرآوری‌شده و صنعتی به‌عنوان ظرفیت‌های موجود و قابل توسعه معرفی شده‌اند.

- **هم‌پوشانی ظرفیت استان با کالاهای دارای تقاضای بالفعل در بازار روسیه**

این مزیت بسیار مهم است. در ده‌ماهه نخست ۱۴۰۴، صادرات ایران به روسیه در محصولاتی مانند کره، کیوی، فلفل، سیمان، پسته، الیاف پلی‌استر و پلی‌اتیلن ثبت شده است.

بنابراین ورود خراسان رضوی الزاماً به معنای «ایجاد بازار از صفر» نیست؛ بخشی از بازار برای کالاهای مشابه قبلاً توسط صادرکنندگان ایرانی آزموده شده است.

- **جایگاه ویژه برخی محصولات دارای هویت و تمایز**

پسته و زعفران از جمله کالاهایی هستند که امکان ایجاد تمایز کیفی و برندینگ در آنها وجود دارد. در ده‌ماهه نخست ۱۴۰۴، پسته با پوست یکی از اقلام مهم صادرات ایران به روسیه بوده و صادرات پسته از خراسان رضوی نیز ثبت شده است.

- **ظرفیت توسعه فرآوری و بسته‌بندی**

سند آمایش استانی خراسان رضوی، ایجاد مراکز سورتینگ، بسته‌بندی میوه، فرآوری و بسته‌بندی میوه و خشکبار، صنایع غذایی و تبدیلی و صنایع بسته‌بندی را در شمار طرح‌های اولویت‌دار قرار داده است.

این مزیت مهم است، زیرا بازار روسیه برای محصول خام و محصول بسته‌بندی‌شده با برند و استاندارد، ارزش اقتصادی یکسانی ایجاد نمی‌کند.

- **امکان استفاده از مزیت موافقت‌نامه تجاری ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا**

موافقت‌نامه تجارت آزاد ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا از ۱۵ مه ۲۰۲۵ اجرایی شده است. برای کالاهای واجد شرایط، قواعد مبدأ و ترجیحات تعرفه‌ای می‌تواند مزیت صادراتی ایجاد کند.

نقاط ضعف

سهم پایین خراسان رضوی از بازار روسیه

با وجود ظرفیت تولیدی گسترده، حضور استان در بازار روسیه هنوز محدود است. طبق گزارش پایش، سهم خراسان رضوی از صادرات ایران به روسیه در سال‌های اخیر در محدوده نسبتاً پایین قرار داشته و در سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳ حدود ۱/۹ تا ۳ درصد بوده است.

این موضوع نشان می‌دهد که مشکل اصلی صرفاً ظرفیت تولید نیست؛ بلکه بازاریابی، شبکه توزیع، لجستیک، شناخت خریدار و استمرار صادرات نیز باید تقویت شود.

- **ضعف نسبی در مقیاس و استمرار عرضه**

برای بازارهای بزرگ و زنجیره‌ای روسیه، عرضه نامنظم یا محموله‌های کوچک می‌تواند مزیت قیمتی را از بین ببرد. خریدار عمده به استمرار تأمین، ثبات کیفیت و قابلیت تحویل منظم نیاز دارد. این مسئله برای بنگاه‌های کوچک و متوسط استان یک ضعف ساختاری محسوب می‌شود.

- **سهم بالای فعالیت‌های با فناوری پایین و متوسط**

بر اساس سند آمایش وزارت صمت، از ۳۴۲۷ بنگاه بررسی‌شده در خراسان رضوی، ۱۱۱۳ بنگاه در سطحMLT ، ۱۰۷۱ درMHT ، ۱۰۶۹ در LT و تنها ۱۷۴ بنگاه در سطح HT قرار داشته‌اند. بنابراین بخش قابل‌توجهی از ساختار صنعتی استان هنوز در سطوح پایین‌تر فناوری قرار دارد.

این مسئله برای محصولاتی که نیازمند استاندارد بالا، بسته‌بندی پیشرفته، ردیابی دیجیتال یا نوآوری مستمر هستند، می‌تواند محدودیت ایجاد کند.

- **ضعف احتمالی در برندینگ بین‌المللی**

بخشی از صادرات استان همچنان به‌صورت محصول یا کالا بدون برند قدرتمند بین‌المللی انجام می‌شود. در بازار روسیه، وابستگی کامل به واردکننده یا واسطه، قدرت چانه‌زنی تولیدکننده ایرانی را کاهش می‌دهد.

فرصت‌ها

- **بازار بزرگ مصرفی روسیه**

اقتصاد روسیه همچنان از نظر اندازه بازار، یکی از بزرگ‌ترین بازارهای منطقه است. بانک جهانی در ارزیابی فعلی خود، جمعیت روسیه را حدود ۱۴۳ میلیون نفر و GDP جاری آن را حدود ۲/۵۶ تریلیون دلار گزارش می‌کند. در عین حال، بانک جهانی نسبت به اثر تورم، ضعف روبل و اختلالات زنجیره تأمین بر مصرف‌کنندگان هشدار داده است.

- **رشد خرده‌فروشی مدرن و تجارت الکترونیکی**

تمرکز بالای بازار در زنجیره‌های بزرگ، ورود به شبکه فروش را دشوارتر می‌کند، اما پس از ورود می‌تواند مقیاس فروش را به‌شدت افزایش دهد. در سال ۲۰۲۵، سهم خرده‌فروشی زنجیره‌ای مواد غذایی روسیه ۷۳/۸ درصد گزارش شده است. در بخش آنلاین نیز طبق گزارش انجمن شرکت‌های تجارت اینترنتی روسیه، حجم تجارت الکترونیکی روسیه در ۲۰۲۵ به حدود ۱۱/۵ تریلیون روبل رسید و گروه غذایی و غذای آماده ۱۸/۸ درصد از کل ارزش تجارت الکترونیکی را تشکیل داد.

- **تجارت آزاد ایران و اوراسیا**

اجرای موافقت‌نامه تجارت آزاد، یک فرصت ساختاری برای کاهش هزینه دسترسی به بازار و بهبود رقابت‌پذیری کالاهای ایرانی فراهم کرده است؛ البته استفاده از مزیت باید برای هر کد تعرفه، به‌صورت جداگانه و با توجه به قواعد مبدأ بررسی شود.

- **توسعه محصولات فرآوری‌شده به جای خام‌فروشی**

سند آمایش خراسان رضوی ایجاد مراکز سورتینگ، بسته‌بندی، فرآوری میوه و خشکبار، صنایع غذایی و تبدیلی و بسته‌بندی را در شمار اولویت‌ها قرار داده است. این دقیقاً با نیاز بازار روسیه به محصولات استاندارد و قابل عرضه در کانال‌های مدرن هم‌جهت است.

تهدیدها

- **تحریم‌ها و ریسک تغییر سریع مقررات**

بانک جهانی تصریح می‌کند که تحریم‌های بین‌المللی و محدودیت‌های مرتبط با جنگ، عدم‌قطعیت فعالیت اقتصادی در روسیه را افزایش داده‌اند.

از سوی دیگر، دولت روسیه در سال‌های اخیر به‌طور مستمر از ابزارهای محدودیت واردات، صادرات، مجوزهای خاص و اقدامات حفاظتی استفاده کرده است؛ بنابراین محیط مقرراتی را نمی‌توان ثابت فرض کرد. برای مثال، دولت روسیه برای برخی کالاهای کشاورزی در سال ۲۰۲۶ سهمیه وارداتی وضع کرده است.

- **رقابت شدید تولیدکنندگان روسی و کشورهای ثالث**

چین، ترکیه، بلاروس، قزاقستان و سایر تأمین‌کنندگان منطقه‌ای نیز به شبکه‌های توزیع روسیه متصل هستند. در بسیاری از کالاها، مزیت رقیب از ترکیب قیمت، لجستیک، حضور محلی و سابقه همکاری به وجود می‌آید.

- **ریسک نوسان روبل**

بانک مرکزی روسیه تأکید می‌کند نرخ روبل ثابت یا دارای هدف از پیش تعیین‌شده نیست و تحت تأثیر تجارت خارجی، تورم، نرخ بهره، رشد اقتصادی، انتظارات فعالان و سیاست پولی قرار دارد.
بنابراین قراردادهای بلندمدت بدون سازوکار تعدیل قیمت می‌توانند برای صادرکننده خراسان رضوی زیان‌آور باشند.

- **ریسک پرداخت و انتقال وجوه**

با توجه به شرایط تحریمی و محدودیت‌های مالی، انتخاب بانک، روش تسویه و ارز قرارداد می‌تواند به‌اندازه خود فروش اهمیت داشته باشد. قرارداد صادراتی بدون بررسی مسیر واقعی دریافت وجه، ریسک عملیاتی جدی دارد.

- **ریسک بوروکراسی و عدم قطعیت مقررات**

شاخص‌های حکمرانی بانک جهانی نشان می‌دهند ارزیابی کیفیت مقررات، حاکمیت قانون و اثربخشی دولت باید به‌عنوان بخشی از ریسک ورود به بازار در نظر گرفته شود. بانک جهانی تأکید می‌کند شاخص‌های WGI برای مقایسه کلان مناسب‌اند، اما برای تصمیم عملیاتی باید با بررسی مقررات و محیط خاص هر صنعت تکمیل شوند.

۷-۲. ارزیابی ریسک‌ها

ریسک سیاسی
ریسک سیاسی در بازار روسیه در طبقه بالا ارزیابی می‌شود؛ نه لزوماً به این معنا که عدم ثبات داخلی کوتاه‌مدت محتمل‌ترین سناریو است، بلکه به این دلیل که سیاست خارجی و شرایط ژئوپلیتیکی می‌تواند مستقیماً بر تجارت، پرداخت، حمل‌ونقل، تحریم‌ها و مقررات اثر بگذارد.
بانک جهانی نیز در ارزیابی خود از روسیه، تحریم‌ها و محدودیت‌های مرتبط با جنگ را از عوامل اصلی افزایش عدم‌قطعیت می‌داند.همچنین ساختار رسمی حاکمیت روسیه در سطح ریاست‌جمهوری و دولت متمرکز است و تغییرات تصمیمات اجرایی می‌تواند اثر گسترده‌ای بر فضای تجارت خارجی داشته باشد.

راهکار کاهش ریسک
ورود به بازار باید به‌صورت مرحله‌ای باشد؛ از ایجاد سرمایه‌گذاری ثابت و غیرقابل‌برگشت در مرحله اول پرهیز شود، قراردادها مدت کوتاه‌تر و بند بازنگری داشته باشند و وضعیت تحریم‌ها و مقررات پیش از هر محموله مجدداً کنترل شود.

ریسک تغییر قوانین و مقررات
ریسک مقرراتی بالا ارزیابی می‌شود. دولت روسیه علاوه بر مقررات عمومی تجارت خارجی، از سهمیه، مجوز، ممنوعیت یا محدودیت‌های موقت برای گروه‌هایی از کالا استفاده می‌کند. قوانین رسمی دولت روسیه نمونه‌های متعددی از چنین اقدامات موقت را نشان می‌دهند.
این ریسک به‌ویژه برای کالاهای کشاورزی، غذایی، صنعتی حساس و کالاهایی که در فهرست‌های کنترل یا نظارت قرار می‌گیرند اهمیت دارد.

راهکار کاهش ریسک:
برای هر محصول باید پیش از قرارداد، این موارد کنترل شود:

- کد HS/TN VED دقیق؛
- تعرفه عادی و ترجیحی؛
- قواعد مبدأ؛
- گواهی‌های فنی و بهداشتی؛
- محدودیت یا سهمیه احتمالی؛
- الزامات برچسب و بسته‌بندی؛
- الزامات ثبت یا ردیابی؛
- وضعیت واردکننده روسی و مجوزهای وی.
- قواعد مبدأ موافقت‌نامه ایران و اوراسیا نیز از نظر دریافت تعرفه ترجیحی تعیین‌کننده است.

- **ریسک اقتصادی و ارزی**

ریسک ارزی بالا ارزیابی می‌شود. طبق توضیح رسمی بانک مرکزی روسیه، نرخ روبل شناور است و تحت تأثیر قیمت‌های صادرات و واردات، تورم، نرخ‌های بهره، رشد اقتصادی و انتظارات بازار قرار می‌گیرد.
این مسئله برای صادرکننده دو اثر دارد:
اثر اول: افت روبل می‌تواند قدرت خرید واردکننده روسی را کاهش دهد.

اثر دوم: اگر قیمت قرارداد به روبل تعیین شـود ولی هزینه‌های تولید و تأمین مالی صـادرکننده در ایران به ریال باشـد، حاشـیه سـود ممکن اسـت به‌شـدت تغییر کند. بانک جهانی نیز در ارزیابی فعلی خود به ضـعف روبل، تورم و فشـار بر خانوارهای کم‌درآمد اشاره می‌کند.

راهکار کاهش ریسک:
برای قراردادهای بزرگ، قیمت باید دارای بند تعدیل ارزی باشـد. همچنین نباید بخش عمده‌ای از سـرمایه در گردش شرکت در معرض یک ارز یا یک مشتری قرار گیرد. در قراردادهای اولیه، مدت اعتبار قیمت بهتر است کوتاه باشد.

- **ریسک پرداخت و بانکی**

این ریسک بالا است و باید در کنار ریسک ارزی تحلیل شود. حتی اگر خریدار روسی معتبر باشد، باید مشخص شود که:چه بانکی پرداخت را انجام می‌دهد، ارز پرداخت چیست، مسیر انتقال وجه چیست، کارمزد چقدر است و در صورت توقف یا برگشت تراکنش چه سازوکاری وجود دارد. در این حوزه، قرارداد فروش بدون طرح تسویه مالی عملیاتی کامل محسوب نمی‌شود.
راهکار پیشنهادی این است که در اولین معاملات، پرداخت مرحله‌ای، پیش‌پرداخت، اسناد تضمینی و سقف اعتباری محدود برای هر مشتری در نظر گرفته شود و افزایش اعتبار تنها پس از سابقه موفق چند معامله انجام گیرد.

ریسک لجستیک
این ریسک متوسط رو به بالا است. خراسان رضوی استان مرزی دریایی نیست و زنجیره حمل تا روسیه به مسیرهای زمینی، ریلی و ترکیبی وابسته است. سند آمایش استان نیز نشان می‌دهد که استان ۹۸۴ کیلومتر راه‌آهن و چهار فرودگاه دارد، اما بندر ندارد. در نتیجه، هزینه حمل و زمان تحویل می‌تواند در رقابت با ترکیه، چین یا تولیدکنندگان نزدیک‌تر، به یک عامل تعیین‌کننده تبدیل شود. قبل از ورود تجاری، حداقل دو مسیر لجستیکی جایگزین برای هر محصول تعیین و هزینه نهایی تحویل در مقصد محاسبه شود. تصمیم صادراتی باید بر مبنای Landed Cost باشد، نه قیمت درب کارخانه.

ریسک بوروکراسی و عملیات
این ریسک متوسط رو به بالا ارزیابی می‌شود. باید میان دیجیتالی شدن برخی فرآیندها و ساده بودن محیط کسب‌وکار تفاوت قائل شد. روسیه دارای سیستم‌های الکترونیکی در گمرک و تجارت است، اما هم‌زمان تعدد مقررات، الزامات فنی، مجوزها و تغییرات موقت تجاری می‌تواند هزینه انطباق را افزایش دهد. مقررات رسمی روسیه حتی برای برخی اقلام، فرآیند صدور مجوز تجارت خارجی را به‌صورت الکترونیکی تعریف کرده‌اند. استفاده از یک واردکننده/توزیع‌کننده محلی معتبر و یک مشاور حقوقی یا بازرگانی آشنا با مقررات EAEU در مرحله ورود بسیار کم‌ریسک‌تر است.

۷-۳. نقشه راه اجرایی

مرحله اول: امکان‌سنجی و انتخاب محصول

دوره پیشنهادی: ۴ تا ۸ هفته

در اولین مرحله، هدف نباید فروش باشد؛ هدف باید انتخاب کالا و اثبات اقتصادی بودن صادرات باشد.

برای هر محصول خراسان رضوی باید این شاخص‌ها محاسبه شود:

اندازه بازار روسیه ⟵ واردات روسیه از جهان ⟵ واردات روسیه از ایران ⟵ رقبا ⟵ قیمت وارداتی ⟵ تعرفه ⟵ هزینه حمل ⟵ حاشیه سود ⟵ شرایط پرداخت ⟵ الزامات استاندارد و مجوز.

برای خراسان رضوی، اولویت اولیه از نظر منطقی باید روی کالاهایی باشد که سه ویژگی را هم‌زمان دارند:

مزیت تولیدی استان + سابقه صادرات ایران به روسیه + امکان حفظ حاشیه سود بعد از حمل و عوارض.

در این چارچوب، پسته، خشکبار، زعفران، برخی فرآورده‌های غذایی و لبنی و برخی محصولات صنعتی منتخب نسبت به ورود مستقیم و گسترده به کالاهای بسیار عمومی، جذابیت بیشتری دارند. ظرفیت استان در پسته، زعفران و خشکبار در سند آمایش نیز به‌صراحت منعکس شده است.

مرحله دوم: تحقیق بازار وFeasibility Study

پیشنهاد می‌شود پیش از سرمایه‌گذاری سنگین، یک مطالعه امکان‌سنجی بازار روسیه به تفکیک محصول انجام شود.

این مطالعه باید حداقل شامل:

حداقل ۱۰ واردکننده/توزیع‌کننده بالقوه، ۳ تا ۵ رقیب مستقیم، قیمت خرده‌فروشی و عمده‌فروشی، الزامات ورود، هزینه حمل، حاشیه سود و شرایط پرداخت باشد.

در این مرحله، اعزام یک تیم کوچک تجاری به روسیه یا برگزاری جلسات B2B با خریداران روسی از ایجاد دفتر دائمی بسیار کم‌هزینه‌تر است.

تا زمانی که حداقل یک یا دو خریدار معتبر و مدل قیمت‌گذاری واقعی شناسایی نشده، سرمایه‌گذاری ثابت بزرگ انجام نشود.

مرحله سوم: ورود آزمایشی

بهترین مدل اولیه برای اغلب بنگاه‌های خراسان رضوی:

صادرات مستقیم از ایران با استفاده از یک واردکننده/توزیع‌کننده روسی معتبراست.

این مدل نسبت به ایجاد دفتر یا شرکت تابعه در روسیه مزیت دارد، زیرا:

سرمایه اولیه کمتری می‌خواهد؛
ریسک مقرراتی پایین‌تر است؛
از شبکه موجود واردکننده استفاده می‌شود؛
سرعت آزمون بازار بالاتر است؛
امکان توقف یا تغییر مسیر با هزینه کمتر وجود دارد.
در این مرحله، محموله آزمایشی محدود ارسال شود و عملکرد محصول، زمان ترخیص، کیفیت حمل، هزینه واقعی و رضایت مشتری اندازه‌گیری شود.

مرحله چهارم: توسعه شبکه توزیع

پس از موفقیت حداقل چند محموله آزمایشی، همکاری با شبکه توزیع مدرن و دیجیتال روسیه آغاز شود. برای محصولات غذایی، هدف نهایی می‌تواند ورود به زنجیره‌های بزرگ مانند X5 Group ، Magnit و سایر شبکه‌های اصلی باشد؛ اما ورود مستقیم به این شبکه‌ها از همان ابتدای کار معمولاً دشوارتر از همکاری با توزیع‌کننده‌ای است که از قبل به شبکه فروش دسترسی دارد.این رویکرد با ساختار بازار روسیه سازگارتر است؛ زیرا خرده‌فروشی زنجیره‌ای سهم بسیار بالایی از بازار غذا را در اختیار دارد.

مرحله پنجم: ایجاد دفتر هماهنگی

ایجاد دفتر هماهنگی در روسیه تنها زمانی توصیه می‌شود که شرکت حداقل یکی از شرایط زیر را داشته باشد:
حجم صادرات پایدار، چند مشتری فعال، نیاز به خدمات پس از فروش، نیاز به کنترل کیفیت و لجستیک، یا برنامه بلندمدت برای توسعه چند گروه کالایی.
در غیر این صورت، ایجاد دفتر از ابتدا باعث افزایش هزینه ثابت و ریسک عملیاتی می‌شود.
بنابراین مدل مناسب برای اغلب شرکت‌های کوچک و متوسط استان:

مرحله ششم: سرمایه‌گذاری مستقیم

سرمایه‌گذاری مستقیم در روسیه باید آخرین مرحله باشد، نه اولین مرحله. ایجاد انبار، مرکز بسته‌بندی، شرکت مشترک یا واحد تولیدی زمانی توجیه دارد که:
تقاضای پایدار اثبات شده باشد؛
مقررات واردات و توزیع روشن شده باشد؛
مشتریان اصلی مشخص باشند؛
مسیر پرداخت پایدار باشد؛
مزیت سرمایه‌گذاری نسبت به صادرات معمولی قابل اندازه‌گیری باشد.
از منظر مدیریت ریسک، بهتر است ابتدا بازار آزمایش شود و سپس سرمایه وارد بازار شود.

بر اساس مجموعه شواهد، بهترین استراتژی برای خراسان رضوی ورود تدریجی و کم‌سرمایه به بازار روسیه است:

مرحله ۱: انتخاب ۳ تا ۵ محصول اولویت‌دار؛
مرحله ۲: انجام Feasibility Study مستقل برای هر محصول؛
مرحله ۳: شناسایی و اعتبارسنجی واردکننده روسی؛
مرحله ۴: ارسال محموله آزمایشی؛
مرحله ۵: ارزیابی واقعی قیمت، زمان حمل، ترخیص و وصول وجه؛
مرحله ۶: قرارداد میان‌مدت با مشتری موفق؛
مرحله ۷: ورود به شبکه‌های مدرن و دیجیتال؛
مرحله ۸: ایجاد دفتر هماهنگی در صورت رسیدن صادرات به مقیاس اقتصادی؛
مرحله ۹: بررسی شرکت مشترک یا سرمایه‌گذاری مستقیم فقط پس از اثبات تقاضا.

این رویکرد با وضعیت فعلی بازار سازگارتر از سرمایه‌گذاری مستقیم است؛ زیرا هم‌زمان از فرصت موافقت‌نامه ایران و اوراسیا استفاده می‌کند و در برابر تغییر قوانین، نوسان روبل، ریسک پرداخت و تغییرات ژئوپلیتیکی، میزان سرمایه در معرض خطر را محدود نگه می‌دارد. موافقت‌نامه اوراسیا از ۱۵ مه ۲۰۲۵ اجرایی شده، اما بهره‌گیری عملی از آن نیازمند کنترل دقیق قواعد مبدأ و شرایط هر کد تعرفه است.

منابع

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی، امور بین‌الملل. (۱۴۰۵). بررسی روابط تجاری ایران و روسیه با برش استان خراسان رضوی [گزارش پایش تجارت بین‌الملل]. مشهد: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی.

سازمان صنعت، معدن و تجارت استان خراسان رضوی. (۱۴۰۲). شناسایی طرح‌های اولویت‌دار صنعتی، معدنی و تجاری مبتنی بر ملاحظات آمایش سرزمین: استان خراسان رضوی. مشهد: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان خراسان رضوی.

World Bank. (2026). Russian Federation: Data. World Bank. Retrieved September 5, 2026, from https://data.worldbank.org/country/russian-federation

World Bank. (2026). Russian Federation. World Bank. Retrieved September 5, 2026, from https://www.worldbank.org/ext/en/country/russia

World Bank. (2025). Worldwide Governance Indicators: 2025 revision. World Bank. Retrieved September 5, 2026, from

https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators

World Bank. (2026). Worldwide Governance Indicators. World Bank Data Catalog. Retrieved September 5, 2026, from https://datacatalog.worldbank.org/search/dataset/0038026/worldwide-governance-indicators

Bank of Russia. (2026). Exchange rate regime of the Bank of Russia. Retrieved September 5, 2026, from.https://www.cbr.ru/eng/dkp/exchange_rate/

Bank of Russia. (2026). Frequently asked questions: What is ruble exchange rate and what factors determine its dynamics? Retrieved September 5, 2026, from https://www.cbr.ru/eng/dkp/faq/

Bank of Russia. (2025). Monetary policy guidelines for 2026–2028. Retrieved September 5, 2026, from https://www.cbr.ru/eng/about_br/publ/ondkp/on_2026_2028/

Eurasian Economic Commission. (2025). Agreement on free trade between the Eurasian Economic Union and the Islamic Republic of Iran: Rules of origin. Retrieved September 5, 2026, from https://eec.eaeunion.org/upload/medialibrary/9eb/Rules-of-Origin_EAEU-_-Iran.pdf

Eurasian Economic Commission. (2025). Andrey Slepnev discussed cooperation between entrepreneurs of the EAEU countries and Iran. Retrieved September 5, 2026, from https://eec.eaeunion.org/news/andrey-slepnev-obsudil-s-samadom-khassanzade-vzaimodeystvie-predprinimateley-stran-eaes-i-irana-/

Government of the Russian Federation. (2026). Foreign trade protective measures. Retrieved September 5, 2026, from.https://government.ru/rugovclassifier/601/

Government of the Russian Federation. (2026). Official government documents and measures regulating foreign trade. Retrieved September 5, 2026, from https://government.ru/docs/all/156221/

Association of Internet Trade Companies [АКИТ]. (2026). Анализ состояния интернет-торговли в России по итогам 2025 года [Analysis of the state of internet commerce in Russia in 2025]. Retrieved September 5, 2026, from https://akit.ru/news/analiz-sostoyaniya-internet-torgovli-v-rossii-po-itogam-2025-goda

Association of Internet Trade Companies [АКИТ]. (2025). Объём интернет-торговли в I квартале 2025 года увеличился на 36% [Internet commerce increased by 36% in Q1 2025]. Retrieved September 5, 2026, from https://akit.ru/news/obyom-internet-torgovli-v-i-kvartale-2025-goda-uvelichilsya-na-36

Magnit PJSC. (2026). Annual report 2025. Magnit. Retrieved September 5, 2026, from https://www.magnit.com/upload/iblock/501/p3cn28f05cc7hon1452p6y2phpqzlatm/EN_MAGNIT_AR_2025.pdf

X5 Group. (2026, March 4). X5 cements leadership in e-grocery for 2025. Retrieved September 5, 2026, from.https://www.x5.ru/en/news/x5-cements-leadership-in-e-grocery-for-2025/

X5 Group. (2026, March 4). X5 укрепила лидерство на рынке онлайн-продаж по итогам 2025 года [X5 strengthened its leadership in online sales in 2025]. Retrieved September 5, 2026, from https://www.x5.ru/ru/news/x5-ukrepila-liderstvo-na-rynke-onlajn-prodazh-po-itogam-2025-goda/

Federal State Statistics Service [Rosstat]. (2026). Consumer price indices. Retrieved September 5, 2026, from.https://rosstat.gov.ru/statistics/price

Federal State Statistics Service [Rosstat]. (2026). Consumer price index data for December 2025. Retrieved September 5, 2026, from https://rosstat.gov.ru/storage/mediabank/3_16-01-2026.html

International Trade Centre. (n.d.). Trade Map. Retrieved September 5, 2026, from https://www.trademap.org/